

Stenogrammid

XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Esmaspäev, 08.10.2018, 15:00

Toimetatud

15:00 Istungi rakendamine

1. 15:09 Arupärimine Tallinna Sadama erakorralise dividendi kohta (nr 440)

2. 15:44 Arupärimine kohalike omavalitsuste tehingute avalikustamise kohta (nr 437)

3. 16:13 Arupärimine Danske panga rahapesujuhtumi kohta (nr 439)

4. 17:41 Vaba mikrofon

15:00 Istungi rakendamine

15:00 Aseesimees Enn Eesmaa

Tere päevast, austatud Riigikogu! Täiskogu VIII istungjärku 4. töönädala esmaspäevane istung on alanud. See algab eelnõude ja arupärimiste üleandmisega. Olga Ivanova, palun!

15:00 Olga Ivanova

Austatud eesistuja! Kallid kolleegid! Viis Riigikogu liiget annavad üle arupärimise proua Riina Sikkutile, Eesti Vabariigi tervise- ja tööministrile. Eelmise nädala jooksul saime päris mitu kirja. 500 tervishoiutöötajat saatsid nii meile kui ka Eesti Vabariigi valitsuse liikmetele avaliku pöördumise seoses haigekassa eriarstiabi hankega. Juhiti tähelepanu olukorrale, kus haigekassa eriarstiabi hanke esmaste tulemuste kohaselt võetakse 150 000 elanikult ära võimalus oma kodu lähedal Lasnamäel saada kõrva-nina-kurguarsti ja silmaarsti ning Pirital ja Viimsis kardioloogi haigekassa tasustatud vastuvõtule (kokku üle 50 000 ravijuhtumi aastas). Lisaks on nendes piirkondades plaanis vähendada ka mitmete teiste eriarstide, nagu günekoloogi, ortopeedi, gastroenteroloogi ning pulmonoloogi tasuta vastuvõttude mahtu 60–90%.

Hoolimata sellest, et nii haigekassa kui ka Sotsiaalministeerium on saatnud avalikkusele sõnumi olukorra lahendamisest, on valdkonna spetsialistid veendunud, et kõik nn lahendused on ajutised ja erakorralised meetmed ning mööda ei saa vaadata ravijuhtude drastilisest vähendamisest. Seoses sellega palume tervise- ja tööministrilt vastuseid alljärgnevatele küsimustele. Esimene nendest on väga oluline: "Kuidas Teie ministrina hindate haigekassa juhi soovitusi Lasnamäe, Pirita ning Viimsi elanikele minna eriarsti vastuvõtule hoopis maakondadesse? Kas haigekassa rahastab ka lisanduvaid transpordikuluseid?" Millest lähtub haigekassa juhtkond hanketingimuste koostamisel? Oli ju teada, et ka eelmisel hankeperioodil tekkisid samasugused probleemid. Miks nii juhtus? Aitäh! Ootame vastuseid.

15:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Hanno Pevkur.

15:03 Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Tavatsetakse ikka öelda, et järjepidevus viib sihile: kui sind ühe korra on uksest välja visatud, siis tasub minna ja ronida aknast uuesti sisse. (Hääl saalist.) Alati ei tasu, aga tihtipeale tasub, kui eesmärk on õilis ja hea. Reformierakond on siiralt veendunud, et sünnijärgsetele eestlastele kodakondsuse võimaldamine ka meile sõbralikes riikides on igati mõistlik. Arvestades seda debatti, mis meil siin saalis oli, oleme teinud mõned korrektiivid. Ütlen need korrektiivid hästi lühidalt ära ka, eks me siis jõuame nendega saalis tegeleda. Esimene puudutab eriliste teenete eest antud kodakondsuse aluste muutmist ja viitamist teenetemärkide seaduse sarnasele tekstile, sest teenetemärkide seaduses on selged alused toodud. Teine muudatus puudutab seda,

millega tuli välja ka üks Vabariigi Valitsuse ministritest, täpsemalt justiitsminister. Ta ütles, et kui keegi on toime pannud riigivastase kuriteo, riigireetmise, siis peaks olema võimalus temalt ka kodakondsus ära võtta, kui see kodakondsus on saadud naturalisatsiooni teel. Ja selle me oleme siia ka kenasti sisse kirjutanud. Nii et jääb loota, et seekord on parlamendi suur saal natukene konstruktiivsem ja tarmukam ning me saame selle Eesti inimeste jaoks väga olulise seadusmuudatuse ka vastu võtta.

15:05 Aseesimees Enn Eesmaa

Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnisson, palun!

15:05 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson

Austatud istungi juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna üheksa seaduseelnõu. Esimeseks, Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Teiseks, jätmete ja muude ainete kaadamisest põhjustatud merereostuse vältimise konventsiooni 1996. aasta protokoll 2009. ja 2013. aasta muudatuste heakskiitmise seaduse eelnõu. Nende kahe seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust keskkonnaminister Siim Kiisler. Kolmandaks, äriseadustiku ja mittetulundusühingute seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Neljandaks, kohtute seaduse ja kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise seaduse eelnõu. Riigikogus esindab nende kahe seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust justiitsminister Urmas Reinsalu. Viiendaks, Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Kuuendaks, põllumajandusloomade aretuse seaduse eelnõu. Riigikogus esindab eelnimetatud kahe seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust maaeluminister Tarmo Tamm. Seitsmendaks, muuseumiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust kultuuriminister Indrek Saar. Kaheksandaks, investeerimisfondide seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Toomas Tõniste. Ja üheksandaks, välisteenistuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust välisminister Sven Mikser. Aitäh!

15:07 Aseesimees Enn Eesmaa

Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kümme seaduseelnõu ja ühe arupärimise. Ja nii nagu tavaliselt, nii nagu iga kord, menetleme neid vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele esimesel võimalusel. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

101 rahvasaadikust on kohal 85.

Päevakorra kinnitamine. Panen hääletusele Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu 4. töönädala päevakorra. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Päevakorra poolt hääletas 83 rahvasaadikut, erapooletuks jäi 1, 2 rahvasaadikut ei osalenud hääletusel. Päevakord on kinnitatud.

1. 15:09 Arupärimine Tallinna Sadama erakorralise dividendi kohta (nr 440)

15:09 Aseesimees Enn Eesmaa

Alustame äsja kinnitatud päevakorra alusel arupärimistele vastamist. Riigikogu liikmete Aivar Sõerdi, Urve Tiiduse, Maris Lauri, Aivar Surva, Terje Trei, Keit Pentus-Rosimannuse, Jüri Jaasoni, Ants Laaneotsa, Peep Aru, Johannes Kerdi ja Urmas Kruuse 22. augustil esitatud arupärimine Tallinna Sadama erakorralise dividendi kohta (arupärimine nr 440). Vastab rahandusminister Toomas Tõniste, kuid kõigepealt saab sõna Aivar Sõerd. Palun!

15:10 Aivar Sõerd

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Tallinna Sadama IPO, mis toimus selle aasta mais, oli ilmselgelt viimaste aastate suurimaid IPO-sid, sh viimaste aastate suurimaid tehinguid riigi enamusosalusega ettevõtte aktsiatega. Selle tulemusel emiteeris sadam 33% uusi aktsiaid ja riigi osalus

vähenes 100%-lt 67%-le. Loomulikult tekkis selle tehingu käigus Tallinna Sadamale ka raha, mis andis võimaluse riigile võtta lisaks tavapärasele dividendile välja erakorraliselt suure summa dividende. Kui tavapärane summa oli 48 miljonit eurot, siis seoses IPO-ga tuli sellele lisaks 57 miljonit eurot. Küsimus on eelkõige ajendatud ühe varasema eelnõu menetlemisest, mille käigus me valmistasime ette Tallinna Sadama börsile viimist. Siis selgus siin majandus- ja kommunikatsiooniministri suu läbi, et valitsus isegi korra arutas seda teemat, kas see raha, mis sealt täiendavalt tuleb, suunata likviidsusreservi või stabiliseerimisreservi. Ma selgitan ka, miks see vahe on oluline. Asi on selles, et kui raha läheb likviidsusreservi, siis see tähendab, et see on kohe kasutatav – selle võib jooksva eelarveaasta piires ära kasutada. Stabiliseerimisreservist saab raha võtta ainult Riigikogu loal ja majanduskriisi olukorras ehk raha sinna panek maandab tulevikuriske. On ka täiesti loomulik eeldada, et see raha sinna suunatakse, kuna selline tulu on tõesti ühekordne. See jääbki ühekordseks, sest järgmistel aastatel on ju Tallinna Sadamast võetav regulaarne dividend kolmandiku võrra väiksem. Kui vaadata reservide olukorda, stabiliseerimisreservi, mis ei ole ülemäära suur (see on natuke üle 200 miljoni), oleks see, kui sinna oleks ligi 60 miljonit juurde tulnud, oluline täiendus olnud. Eriti arvestades seda, et stabiliseerimisreserv on vaevalt jõudnud eelmise kriisi eelsele tasemele: tänases vääringus oli seal siis natuke üle 400 miljoni euro, nii nagu ka praegu on seal üle 400 miljoni euro. Seda pole sugugi mitte ülemäära palju. Ja meenutame, et 2007. aasta eelarve maht oli ju poole väiksem: tänases vääringus oli see 5 miljardit, nüüd on 11 miljardit. Riskid on palju suuremad ja stabiliseerimisreservi täiendamine on igati asjakohane. Sellest tulenevalt on meil rahandusministrile mitu küsimust, millele soovime täna ka vastuseid saada. Täna tähelepanu eest!

15:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Kolmele esitatud küsimusele vastab rahandusminister härra Tõniste. Palun!

15:14 Rahandusminister Toomas Tõniste

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud arupärijad! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esitasite 22. augustil arupärimise, kus tundsime huvi Tallinna Sadama erakorraliste dividendide vastu. Vastan järgnevalt teie esitatud küsimustele.

Esimene küsimus: "Majandus- ja taristuminister Kadri Simson on Riigikogu ees öelnud, et valitsus arutas küsimust, et kas see erakorraline tulu panna likviidsusreservi või stabiliseerimisreservi. Ta kinnitas, et otsustamisel lähtus valitsus rahandusministri ettepanekust. Miks te tegite valitsusele sellise ettepaneku, arvestades sellega, et rahandusministrina peaksite eelkõige teie muretsema riigi tuleviku riskide maandamise ja stabiliseerimisreservi suurendamise pärast?" Kõigepealt rõhutan, et meie reservid on võimalike kriiside tarbeks piisavad. Seda on mulle kinnitanud ka Rahandusministeeriumi riskide juhtimise komitee, kelle ülesanne on muu hulgas teha ettepanekuid reservidele kehtestatavate nõuete kohta. Vahendite kandmine stabiliseerimisreservi toimub vastavalt riigieelarve seaduse § 71 lõikele 2 ja seda seadust on ka järgitud. Oluline on siin aga see, et reserve kogudes peame vaatama tervikut. Ja terviku mõttes on vahe eelkõige selles, kuidas erinevaid vahendeid kriisi ajal kasutada saab.

Stabiliseerimisreserv on selles kontekstis pigem viimane tagavara, mitte peamine kriisipuhver.

Stabiliseerimisreserviga sarnanevaid reserve on Euroopas lisaks Eestile vaid Norral, kes on vahendid kogunud naftatuludest. Sellised ulatuslikud reservid on reeglina vaid Lähis-Ida naftariikidel. Võimalike riskide maandamiseks, sealhulgas kriisiga toimetulekuks, on eelkõige likviidsusreserv, millele on seatud ka miinimumtase. Eraldi nõuded on kehtestatud likviidsuse sihttasemele. Sihttaseme täitmiseks peab likviidsusreservi varade ja riigi võetud laenude kasutamata jääk ehk likviidsuspuhver katma riigi väljamaksete teostamise maksumulude vähenemise, viimase majanduslangusega sarnase languse tingimustes vähemalt kuue kuu ulatuses. Niimoodi kindlustame, et riigil on olemas rohkem kui piisavad puhvrid ka suure majanduslanguse üleelamiseks. Sellised vahendid on meil ka olemas.

Teine küsimus: "Kas olukorras, kus riigi stabiliseerimisreserv pole isegi ületanud eelmise majanduskriisi eelset mahtu, on selle suurus piisav, et riigi tuleviku riske maandada? Rõhutada tuleb siinkohal, et kümme aastat tagasi näiteks oli riigieelarve maht poole väiksem kui praegu." Rahandusministeeriumi hinnangul on stabiliseerimisreservi suurendamise praktika asjakohane ning puudub vajadus kehtestada täiendav miinimum või maksimum reservi suurusele. Stabiliseerimisreserv suureneb peamiselt rahavoolise ülejäägi, Eesti Panga kasumieraldiste ning muude ajutiste tulude abil. Jooksvate tulude kaudu reservi suurendamine tähendaks rahavoo ülejäägist täiendavat raha äravõtmist, mis pärsiks liigselt majanduskasvu. Stabiliseerimisreserv on oluline kriisi- ja eriolukordade lahendamisel. See on

märgilise tähtsusega, näitamaks riigi valmisolekut kriiside lahendamiseks.

Samas ei saa Rahandusministeerium kriisisituatsioonides tugineda üksnes stabiliseerimisreservile. Esiteks on väga keeruline hinnata kriiside (loodusõnnetused, majanduskriisid, finantskriisid, sõjaolukorrad jms) tõenäosust ja nendega kaasnevate kulude mahte. Teiseks on riigil kriisiolukorra lahendamisel lisaks stabiliseerimisreservi kasutamisele võimalik võtta laenu, kärpida kulusid ja lükata edasi investeringuid. Kõige olulisem on siiski kriisisituatsioonide ennetamine ja riskide tõhusam juhtimine. Stabiliseerimisreserv võetakse kasutusse üksnes erandkorras.

Rahandusministeeriumi eesmärk on tagada riigi riskide juhtimine nii, et riigil oleks võimalik finantseerida enda kohustusi ka kriisiolukordades selliselt, et stabiliseerimisreservi ei oleks vaja kasutusele võtta või lükates selle kasutuselevõtmise võimalikult kaugele. Likviidsuspuhver katab ära väga suure majanduslanguse kõige kriitilisema perioodi. Tavapäraselt on majanduslangused väiksemad ning sellisel juhul võib piisata likviidsuspuhvi vahenditest kogu kriisiperioodil, mis tähendab, et stabiliseerimisreservi kasutamiseks puudub üldse vajadus. Lisaks on riigil kriisiolukorras võimalik pöörduda laenu saamiseks rahvusvaheliste kriisilahendusfondide, nagu ESM ja IMF, ja teiste riikide poole.

Viimati võeti reservist kasutusele 224 miljonit eurot 2009. aastal maailma majanduskriisist tulenenud üldmajanduslike riskide vähendamiseks. Samas koostati 2009. aastal kaks negatiivset lisaearvet, millega vähendati riigieelarve kulusid 584 miljoni euro ulatuses. IMF-i abi tol ajal ei vajatud ja ESM siis veel ei eksisteerinud. See näitab, et reservid ei ole ainus ega ka peamine allikas kriiside lahendamisel. Lisaks ei ole meil majanduslikult otstarbekas koguda stabiliseerimisreservi ega teistesse reservidesse liigseid vahendeid, kuna intressikeskkond on praegu negatiivne, madala tulususega. Arvestada tuleb ka seda, et iga-aastase inflatsiooni tõttu väheneb riigi säästude ostujõud ehk väärtus.

Kolmas küsimus: "Praegune valitsus ja koalitsioon on majanduse kõrgkonjunktuaari aastatel loobunud riigi reservide suurendamisest. Olete rääkinud vastutustundliku eelarvepoliitika tähtsusest. Kuidas teie hinnangul Tallinna Sadama IPO raha kohene ärakulutamine teenib vastutustundliku eelarvepoliitika eesmärki? Olete varem Riigikogu ees öelnud, et see raha on eelarves sees, seda IPO raha on vaja riigi jooksvateks kuludeks, sealhulgas ametnikele palkade maksmiseks." Ma ei ole põhimõtteliselt nõus üksikute tulude ja kulude sidumisega sellisel kujul. Valitsussektori kulud ja tulud on tervik ja fiskaalpoliitikat kujundades tuleb jälgida valitsussektori kui terviku eelarve tasakaalu. Riigi eelarvepoliitika üks oluline eesmärk on siluda majandustsüklit, mis tähendab, et kriisiolukorras peab eelarve majandust stimuleerima ja buumiolukorras majandust jahutama. Samast põhimõttest lähtub ka riigieelarve seadus. Prognooside kohaselt on valitsussektori eelarve 2018. aastal struktuurses ülejäägis ja nominaalne ülejääk on umbes 173 miljonit eurot. Seega on valitsuse eelarvepoliitika struktuurse tasakaalu eesmärki ja riigieelarve seadust silmas pidades konservatiivne ja vastutustundlik. Teiseks juhin tähelepanu sellele, et Tallinna Sadama dividendidest kajastub 2018. aasta riigieelarves tuluna vaid 46,2 miljonit eurot. 58,8 miljonit eurot kajastub finantseerimistehinguna, mille arvel ei ole võimalik kulusid teha. Seega lisandub see automaatselt eelarve ülejäägile ja see, kas see summa kajastub lõpuks reservide või võlakooormuse muutusena, ei muuda eelarve tasakaalu. Oluline on tervik. Arvestades, et viimastel aastatel, 2014–2017, on Tallinna Sadama dividendid jäänud 30–50 miljoni euro vahemikku, ei ole eelarvetulude mõttes 2018. aastal tegemist erakorralise tuluga, vaid pigem tavapärase olukorraga. Sellepärast ei saa siin põhimõtteliselt rääkida erakorraliste tulude arvel eelarvekulude finantseerimisest. Aitäh!

15:24 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Kalle Palling, palun!

15:24 Kalle Palling

Aitäh, hea juhataja! Austatud minister! Arupärimise esitasime mõned kuud tagasi. Vahepeal on valitsus andnud üle järgmise aasta riigieelarve dokumendi. Selle tähelepanelikul lugemisel leiab nii mõndagi huvitavat just nimelt dividendide vallast. Mul on küsimus järgmiste aastate, eelkõige järgmise aasta dividendiootuste kohta riigile kuuluvatest ettevõtetest. Üllatuslikult leidsime, et te näete Eesti Energiale ette üsna mahuka kapitali sissemakse. Kas see tähendab, et järgmistel aastatel võetakse seesama raha kõikide nende rumalate kulutuste katteks, mida te oma valitsusega teete, sealt Eesti Energiast tagasi? Või te oskate järsku avalikustada selle konkreetse tehingu, mille tarbeks see kapitali sissemakse Eesti Energiasse tehakse? See on vist kokku 143 miljonit, mis ei ole üldse mitte väikene summa.

15:25 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma parandan kohe ära, et ma kindlasti ei ole nõus, et rumalad tehingud või rumalad kulutused on näiteks investeeringud IKT-sse, õpetajate palgatõus, päästjate palgatõus, investeeringud teadus- ja arendustegevusse. Siin ma teiega kindlasti ühel meelel ei ole. Aga kui me räägime Eesti Energia tulevikust, siis tegemist on Eesti Energia potentsiaalsete investeerimisprojektide võimaliku kaasrahastamisega, olgu need siis investeeringud jaotusvõrku või taastuvenergiasse. Ettevalmistamisel on ka õlithase investeering. See, kas Eesti Energia vajab riigipoolset kapitali sissemakset ning kui jah, siis millises mahus ja millistesse projektidesse, selgub konkreetselt peale investeerimisotsuste langetamist. Kuna 2019. aasta eelarve on tulevikku suunatud, siis on selline võimalus sinna sisse kirjutatud.

15:26 Esimees Eiki Nestor

Toomas Kivimägi, palun!

15:26 Toomas Kivimägi

Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud minister! Erakorraliselt suur dividend tähendab tegelikult ka erakorraliselt suurt tulumaksukohustust, antud juhul Tallinna Sadama jaoks. Selle aasta teises kvartalis pidi Tallinna Sadam maksma 26 miljonit eurot tulumaksu. Selle tulemusena on Tallinna Sadama poolaasta tulem negatiivne ehk kahjum on -2,3 miljonit eurot. Samal ajal on Vabariigi Valitsus võtnud vastu otsuse, mille järgi tuleb sellel ja järgmisel aastal maksta minimaalselt 30 miljonit eurot dividende. Millise trikiga te selle tulemi saavutate? Tallinna Sadama kasum on tavapäraselt väiksem. Näiteks eelmisel aastal oli see 26,4 miljonit eurot. Kuidas te tagate 30 miljoni euro väljamaksmise dividendina?

15:27 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Kindlasti ei saa valitsus Tallinna Sadamale kõike, mida nad tegema peavad, ette kirjutada. Kui IPO-t kavandati, siis oli ka teada, et sealt on plaanis dividende välja võtta. See, et võeti välja ka varasematel aastatel akumulieritud kasum, ei ole midagi erilist. See on täiesti tavaline olukorras, kus ettevõtte läheb börsile.

15:28 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel, palun!

15:28 Andres Herkel

Aitäh, härra esimees! Austatud minister! Minu küsimus puudutab stabiliseerimisreservi. Teie sõnum meile oli see, et reservid on piisavad, millele järgnes hulganisti sellist filosoofiat, et see reserv on üldse omane peamiselt naftariikidele ja liigne panustamine sinna pärsiks majanduskasvu. Kõigepealt tahaksin teada, mis see piisav on, mis see arvuline suurus on. Arupärijate ühes küsimuses sisaldub väide, et reservi tase ei ole tõusnud isegi eelmise kriisi eelsele tasemele. Kas see väide on õige ja millised on need suurusjärgud? Ja kas siin on filosoofilistes alustes midagi muutunud? Kui jah, siis kas see tuleneb praeguse valitsuse koosseisust? Eelmise kriisi lahendamisel oli stabiliseerimisreservil siiski väga oluline tähendus.

15:29 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma olen ise seda meelt, et stabiliseerimisreserv on vajalik. Ekspertide arvamuse järgi on stabiliseerimisreservi suurus piisav. Nagu ma siin rääkisin, on meil lisaks stabiliseerimisreservile veel likviidsusreserv ja neid tuleb vaadata tervikuna. Praegu on negatiivsete intresside ajastu. Peame lihtsalt arvestama sellega, et mida suurem on meie reserv, seda suuremad on ka kulud, näiteks intressikulu. Kindlasti on ka inflatsioon see, mis ostujõudu sööb. On leitud, et praegune reservi tase on piisav. Ja sinna lisandub iga aasta ka pool Eesti Panga kasumieraldisest.

15:30 Esimees Eiki Nestor

Urve Tiidus, palun!

15:30 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud rahandusminister, te ütlesite arupärimise küsimustele vastates, et kriisisituatsioonides ei saa loota ainult stabiliseerimisreservile, kuna kriisid võivad olla väga erineva mahuga, ja lisasite, et kriisisituatsioonide ennetamine on kõige olulisem. Te olete valitsuses võtmepositsioonil olev minister ja kindlasti on teil kujunenud arusaam, millise kriisisituatsiooni puhul on kõige tähtsam ennetust rakendada. Milline on see kriisisituatsioon, mis teile kõige rohkem muret teeb ja mille ennetamisele te pühendute?

15:30 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Üks kõige reaalsemaid kriise võib tulla finantssektorist. Siin on võrreldes aastaga 2009 palju edasiliikumist olnud – eriti just Euroopa-üleselt on tõhustatud järelevalvet. Me sõltume väga palju ka välisturgudest laiemalt, sellest, mis seal toimub. Võrreldes tolle ajaga on praegu teatud riskid rohkem maandatud. Lisaks sellele on ka meie riigi inimeste käitumine konservatiivsem kui eelmise majanduskriisi eel. Lihtsalt selgituseks nii palju, et need numbrid, mis ma siin ette lugesin, oli näide sellest, et ehkki tol ajal oli väga suur majanduskriis, uus kriis meid spetsialistide arvamuse järgi nii tugevalt lüüa ei tohiks, sest vahepeal on meetmeid tarvitusele võetud. Siis kulutati stabiliseerimisreservist umbes 240 miljonit, praegu on selle reservi maht 412 miljonit.

15:32 Esimees Eiki Nestor

Jüri Jaanson, palun!

15:32 Jüri Jaanson

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Mul on hea meel, et te olete veendunud stabiliseerimisreservi vajalikkuses ja toote välja, et eksperdid ütlevad, et selle maht on piisav. Samas, mina ei ole ekspert ja mina kuulen siin, et te ütlete, et 2009. aastal läks stabiliseerimisreservist vaja 224 miljonit. Lisaks olid veel negatiivsed riigieelarved. Praegu on meil reservi maht üle 200 miljoni euro, samas kui riigieelarve on oluliselt suurem kui tollal. Samuti on riigieelarves oluliselt suurem n-ö automaatsete kulude osakaal. Sarnane kriis lööks väga kõvasti meie reservide mahtu. Te ütlesite, et kriisi puhul on võimalik võtta laenu Rahvusvahelisest Valuutafondist. Ühesõnaga, mu küsimus on, kas see tähendab põhimõtteliselt poliitilist muutust, et häda korral pöördume abi saamiseks väljapoole.

15:33 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Vastus on, et tolle aja võimalustega võrreldes on nüüd võimalusi lisandunud.

15:34 Esimees Eiki Nestor

Tuletan meelde, et kodukorraseadus annab mulle arupärimiste korral õiguse anda võimalus esitada üks lisaküsimus. Aivar Sõerd, palun!

15:34 Aivar Sõerd

Aitäh! Austatud minister, te olete kogu aeg rõhutanud, et Eesti riigil on reserve ja puhvrit piisavalt. Mul on ees riigi reservide tabel, mida pearaamatupidaja näitas meile, kui me arutasime riigi koondaruannet. 31. augusti seisuga on likviidsusreserv ja stabiliseerimisreserv kokku 1,240 miljardit eurot. Avalik-õiguslikud asutused, haigekassa ja töötukassa, kes paigutavad riigikassasse klientide raha, on hoiule andnud 1,340 miljonit eurot. Kui näiteks kliendid tahaksid teoreetiliselt oma raha välja võtta, siis tuleb välja maksta kogu likviidsusreserv ja stabiliseerimisreserv ning 100 miljonit eurot jääb veel puudu. Öelge, kus on loogika selles teie väites, et meil on reserve piisavalt. Ega meie riigi riskid ei ole seotud ainult tööturu ja haigekassa valdkonnaga – on ju palju muid riske, mida on ka vaja katta. Millest te neid katate kriisi ajal?

15:35 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! See on väga hea, et sa niimoodi muretsed, aga ma veel kord ütlen, et muretsemiseks ei ole põhjust. Hea näide on kas või eilne või üleiline reitinguagentuuri Fitch teade: meie riigireitingut parandati eelmine aasta ja uuesti see aasta. See näitab, et Eesti on võimalike riskide maandamisega hästi hakkama saanud. Ja me oleme ka varem rääkinud, et kui me vaatame reserve, siis tuleb teiselt poolt vaadata laene ja tähtis on netovara seis. Kui me tahame, on meil alati võimalus laenu võtta. Aga

pigem tasub praegu rahavooge juhtida mõistlikult ja kontsernikonto põhimõttest lähtuvalt. Kui meil on võimalik neid vahendeid kasutada, siis pole mõtet võtta laenu ja maksta selle eest intressi.

15:36 Esimees Eiki Nestor

Taavi Rõivas, palun!

15:36 Taavi Rõivas

Aitäh! Mina küll ei uskunud, et minu silmad näevad seda, kuidas rahandusminister Riigikogu ees räägib, et reservid on kulu ja see, et valitsuse kontrollitavad reservid on miinusesse viidud, ongi igati õige ja vajalik. Ma tuletan ka meelde, mida te täna rahanduskomisjonis ütlesite: järgmisel aastal netopositsioon siiski halveneb, nii et ka kogupilt läheb halvemaks. Rääkimata sellest, et kui võtta praeguse valitsuse tehtud kolm eelarvet – 2017, 2018 ja 2019 – ja kõik need positsioonid kokku liita, siis vaatab vastu ikkagi arvestatav struktuurne miinus. Nii et rõõmustamiseks on suhteliselt vähe põhjust.

Aga mu küsimus puudutab hoopis Eesti Energia dividende. Minu meelest te jätsite enne vastamata. Kas sellises olukorras, kus Eesti Energial on ei tea milleks vaja 134 miljonit – ma usun, et isegi Eesti Energia ei tea, milleks seda 134 miljonit vaja on, teie olete selle sinna tõenäoliselt pannud –, ei oleks mitte mõistlikum jätta dividendid võtmata, selle asemel et ühe käega võtta dividendi ja teisega panna seda raha natuke tagasi?

15:37 Esimees Eiki Nestor

Aitäh!

15:37 Taavi Rõivas

See näeb väga dividendipesu moodi välja.

15:37 Rahandusminister Toomas Tõniste

Aitäh! Ma arvan, et ühelt poolt on see täiesti normaalne, et kasumit teeniv ettevõtte maksab omanikele stabiilselt dividende. Nagu ma enne ütlesin, tegemist on potentsiaalsete investeerimisprojektide kaasrahastamisega. See ei tähenda, et need üldse teostuvad või sellises mahus teostuvad – kõigepealt on vaja investeerimisotsuseid. Mis küsimus veel oli? (Keegi vastab saalist.) Nagu ma ütlesin, praegu ei ole selge, kas need investeerimisotsused tulevad või mis mahus need tulevad. Riik on valmis omalt poolt aktsiakapitali sisse maksma, see valmisolek on olemas.

15:39 Esimees Eiki Nestor

Rohkem rahandusministrile küsimusi ei ole. Aitäh, Toomas Tõniste! Avan läbirääkimised. Arupärijate nimel Aivar Sõerd, palun!

15:39 Aivar Sõerd

Austatud esimees! Head kolleegid! Ministri sõnavõtu järel on kindlasti sobiv asja selgitada ja kogu seda probleemistikku veidi üle rääkida. Kõigepealt ma möönan, et 22. augustil, kui me kolleegidega selle arupärimise sisse andsime, ei olnud Rahandusministeeriumi sügisprognoos veel välja tulnud.

Sügisprognoos näitas, et näiteks sel aastal osutus maksutulude laekumine paremaks, kui varem eeldati, ja ka riigi rahavoolise miinuse katmine n-ö taandus välja. Nii et seda probleemi võib-olla tõesti pole.

Rahandusminister rääkis siin, et 2018. aastal tuleb prognoosi järgi väike ülejääk, aga me teame, et aasta varem, 2017, oli eelarve nii struktuurses kui ka nominaalses miinuses.

Edasi sellest väitest, et reserv on kulu. Reserv on teatud mõttes kindlustus ja kindlustus ongi kuludega seotud. Samas ei ole muidugi negatiivsete ja madalate intresside keskkond igavene. Nii et see olukord võib ka muutuda. See jutt, et reservide kogumine majanduslikult kitsamate aegade saabumise puhuks on Euroopa Liidus midagi erakordset, ei ole küll tõsiselt võetav. Ka Eesti riigil on kogemus olemas: me ikkagi kogusime reserve eelmise kriisi eelsel ajal ja praktika näitas ju, et neid reserve läks vaja. Mitte ainult tänases väeringus 200 miljonit stabiliseerimisreservist ei läinud käiku, veel rohkem raha tuli likviidsusreservist, millele lisandus telekomi aktsiate müük. Me pääsesime, ütleme, rõõvelliku intressiga laenu võtmisest, mida Läti pidi tegema. Lätil oli sellest tulenevalt kriisist väljatulek ka keerulisem.

Nüüd sellest väitest, et täna sel päeval on olemas kõik puhvrid, kust kriisi ajal abi saada. Minister rääkis

siin, et me võime ESM-i poole pöörduda, me võime laenu võtta. Kõigepealt, kriiside ajal on riikidel kindlasti keerulisem laenu võtta kui headel aegadel. Ja mida tähendab ESM-i poole pöördumine? See tähendab seda, et Riigikogu loovutab otsuste tegemise ESM-i nõukogule. Täpselt seda see abiprogramm tähendabki. Kui majanduslik olukord vähegi paranes nendes riikides, kes õnnetult sattusid programmi riigi staatusesse ja pidid rahvusvahelist finantsabi taotlema, siis oli nende esimene soov sellest abisaava riigi või programmi riigi staatusest välja saada. Nad olid valmis võtma veel kallima intressiga laenu, peaasi et saaks sellest ESM-i programmist välja. See oli nende riikide esimene mure. Ja minister ütleb nüüd kergekäeliselt, et kui tuleb majanduslikult kitsam aeg, küll me siis ESM-ist abi saame. Väga imelik on sellist juttu kuulda.

Nii et igal juhul on siin see küsimus, et sellises olukorras – sel aastal tekkis võimalus erakorraliselt võtta välja dividende seoses riigi enamusosalusega ettevõtte aktsiate võõrandamisega, arvestades eriti seda, et meil on tänavu ju ülihead maksulaekumised – oleks olnud põhjust ja vajadust stabiliseerimisreservi täiendada. Rõhutan veel kord: kui praegu on stabiliseerimisreservis veidi üle 400 miljoni euro, siis aastal 2007, enne eelmist kriisi puhkemist, oli meil stabiliseerimisreservis tänases vääringus ka veidi üle 400 miljoni euro. Aga vaadake, kui palju on olukord muutunud, kas või riigieelarve kogumaht on meil ju kaks korda suurem kui tookord. Täna tähelepanu eest!

15:44 Esimees Eiki Nestor

Rohkem Riigikogu liikmetel läbirääkimiste soovi ei ole. Kas minister soovib midagi öelda? Minister ei soovi midagi öelda. Lõpetan selle päevakorrapunkti arutelu.

2. 15:44 Arupärimine kohalike omavalitsuste tehingute avalikustamise kohta (nr 437)

15:44 Esimees Eiki Nestor

Järgmise arupärimise on esitanud Andres Herkel, Külliki Kübarsepp, Enn Meri, Krista Aru, Monika Haukanõmm, Jüri Adams, Ants Laaneots, Ain Lutsepp ja Mart Helme. Arupärijate nimel Andres Herkel, palun!

15:44 Andres Herkel

Härra esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Austatud minister! See on üsna vana tõde, et parim vahend korruptsiooni ja korruptsiooniohtlike olukordade ennetamiseks on avalikustamine. Siit on ilmselt tekkinud ka see mõte, et informatsioon kohalike omavalitsuste ja nende allasutuste kõikide tehingute ja tehingupartnerite kohta peaks olema avalikult kättesaadav ning selle kättesaadavuse tagamiseks sobib hästi Riigiraha portaali. Sellekohaseid osutusi võib leida korruptsioonivastase strateegiast ja selle rakendusplaanist. Seda on soovitanud Riigikontroll, riigikontrolör, ja ka erinevad auditid, näiteks "Korruptsioonivastase seaduse rakendamine kohalikes omavalitsustes", mis valmis eelmisel aastal ja mida tutvustati ka korruptsioonivastasele erikomisjonile. Ma töötasin sellel ajal seal komisjonis, kus see teema tuli jälle ja jälle üles, pidurdudes mingisuguste takistuste taha. Millegipärast ei ole sellise infotehnoloogilise rakenduse tegemine võimalikuks osutunud ja sellest on ajendatud ka praegune arupärimine justiitsministrile. Justiitsministeerium vastutab korruptsioonivastase tegevuse eest laiemalt ja see konkreetne rakendus saaks toimida koostöös Rahandusministeeriumiga.

Vähetähtis pole mainida ka seda, mida vastas peaminister Jüri Ratas eelmise aasta lõpus, oktoobris, Riigikogu infotunnis minu küsimusele. Ta ütles, et valitsussektoris kuuluvate üksuste raamatupidamisandmete avalikustamine Riigiraha rakenduses laiendatakse ka kohalikele omavalitsustele ja see peaks teoks saama juba 2018. aasta lõpuks. Vahepeal tuli aga ülalmainitud korruptsioonivastase erikomisjonis esile teistsugust informatsiooni: ikka ei saa, see takerdub, takistuseks on äriregister ja võib-olla ei ole ka ministeeriumidevaheline koostöö piisavalt hea. Sellest ajendatuna ongi meil kolm küsimust justiitsministrile ja loodame saada Riigikogu liikmeid rahustavaid ja optimistlikke vastuseid. Aitäh!

15:47 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab justiitsminister Urmas Reinsalu. Palun!

15:48 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetavad rahvaesindajad! Austatav küsija! Ma sean ettepoole minu käsutuses oleva objektiivse info edastamise rahustamise kaalutluse asemel. Ma loodan, et tõde ongi see, mis teeb vabaks ja rahustab inimesi Riigikogus, inimsuhetes laiemalt või nendes olukordades, kus inimene on üksi kõiksusega silmitsi.

Õige on see, et peaminister puudutas seda teemat läinud aastal infotunnis. Ta osutas sellele, et Riigikontrolliga koostöös koostatakse sisekontrolli juhendmaterjali, mis peaks olema sügisel kättesaadav. Tõepoolest, läinud aastal see kättesaadavaks sai, nii nagu peaminister osutas. Teine asi, millele peaminister oma sõnavõttus viitas, oli see, et Rahandusministeerium arendab rakendust Riigiraha, mis võimaldab analüüsida kohalike omavalitsuste finantsseisu ja tegevust. Nagu peaminister toona osutas, on eesmärk hakata seal avaldama ka kohalike omavalitsuste raamatupidamisandmeid. Ja selle tegevuse tähtaeg on strateegia rakendusplaani kohaselt 2018. aastal.

Küsimus on selles, kas minu käsutuses oleva objektiivse informatsiooni alusel vastab tõele see, et korruptsioonivastase strateegia rakendusplaanis on Rahandusministeeriumile märgitud tähtjaks aasta 2018. Jah, nõnda see on. Korruptsioonivastase strateegia rakendusplaanis aastateks 2018–2020 on ühe valdkondliku ülesandena toodud selgelt esile infosüsteemi Riigiraha etapiviisiline käivitamine, et anda avalikkusele infot valitsussektori finantstehingute kohta. See seisneb järgnevas: saldoandmike infosüsteemi olemasolevate andmete avalikustamiseks vajaliku tarkvara hankimine, kohaliku omavalitsuse ja eraõiguslike isikute vaheliste tehingute avalikustamise lähteülesande koostamine ning äriregistri ja teiste registritega võimaliku liidestamise analüüsimine, Riigiraha vahendusel omavalitsuste ja eraõiguslike isikute vaheliste lepingute avalikustamiseks IT-arenduse teostamine. Viimaseks ülesandeks, mis peakski päädima sellega, millele hea küsija osutas kui eesmärgile, on valitsussektoris kuuluvate üksuste tehingute avalikustamine Riigiraha rakenduses.

Ma võin kinnitada, et nii Justiitsministeeriumile kui ka Rahandusministeeriumile, kes peaks rakendajatena seda korruptsioonivastases strateegias ette nähtud ülesannet ellu viima, on see üks selge tegevuseesmärk. See eesmärk tuleb saavutada. Nüüd, miks see ei ole senini teostunud ja miks see tuleb täies mahus realiseerimisele pigem 2020. aastal? Minu käsutuses oleva parima informatsiooni järgi on põhjuseks saldoandmike infosüsteemi piiratud võimalused. Pean tunnistama, et see ei ole esmane kord, kui ma puutun kokku sellise juhtumiga – neid on korduvalt olnud, see on niisugune retsidiiv. Ma mõtlen mingeid muudatusi, millel on legitiimne eesmärk riigis, aga mille tegemine võib tegelikkuses märkimisväärselt kauem aega võtta. Üheks takistuseks on see, et infosüsteemid vajavad muutmist. Need on otsekui takistus iseeneses, kuna nende muutmine eeldab märkimisväärset raha. Täpselt samamoodi on elatisvõlglastele täiendavate piirangute seadmisega. Eelnõu on valmis, kõik on selle kooskõlastanud, mingisuguseid ideoloogilisi probleeme ei ole, aga praegu käib debatt ministeeriumide vahel, sest andmebaaside ümberehitamine võtab olulisel hulgal raha ning tähendab eraldi töid ja tegevusi. Praegu me näeme samasugust juhtumit ka selle tegevuse puhul. Nimelt, Riigiraha portaali koondab endas valitsussektori raamatupidamisandmeid aastast 2004. Milles siis asi on? Valitsussektori üksused esitavad kord kuus saldoandmike infosüsteemi majandusaasta aruannetes nõutavat infot. Praegu ei ole sealt aga võimalik saada detailset infot selle kohta, milliste partneritega valitsussektori üksused tehinguid tegid, välja arvatud juhul, kui tehingud tehti ühise konsolideerimisgrupi sees. Seega, sisuliselt ei ole võimalik näha, kellega ja millises ulatuses valitsussektor tehinguid teeb.

Eesmärk, mille Justiitsministeerium on seadnud korruptsioonivastase strateegiaga, on see, et me soovime lisainfot nende detailsete maksete kohta: kellele, mis kuupäeval, mis summas, mis selgitustega, millise tegevusega seoses ja millisest finantsallikast on neid makseid tehtud. Riigiraha portaali, riigi kassa pidamine lahku kirjutatuna või tegevmaajandamine, see, kuidas on tehinguid tehtud, muutuks oma olemuselt läbipaistvaks. Nagu ma ütlesin, lisanduvate andmete kogumiseks on vaja arendada seda praegu probleemi pudelikaelaks olevat saldoandmike infosüsteemi. Rahandusministeerium, kes peaks seda rakendama, tema infotehnoloogiakeskus (RMIT) hindab selle maksumuseks kuni 500 000 eurot. Rahandusministeerium planeerib 2020. aastaks täiendavaid rahalisi vahendeid. Riigi Tugiteenuste Keskus, mis on Rahandusministeeriumi hallatav asutus, plaanib 2019. aasta lõpuks kooskõlastada valitsussektori üksustega avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendi eelnõu ning valmistada ette riigihanke, et töödega saaks alustada kohe, kui raha on laekunud. Minu selge eesmärk on, et kui vajalikud andmed on olemas, siis tuleb need võimalikult kasutajasõbralikult avalikkusele kättesaadavaks teha.

Ma tahan öelda, et üks asi on kindlasti see, millal toimub selle lõppliidestuse kättesaadavaks tegemine, aga teine asi on sisuline ettevalmistustöö. Siin on Justiitsministeeriumi, Rahandusministeeriumi ja Riigi Tugiteenuste Keskuse töötajad väga asjalikult koostööd teinud. Üheskoos on saavutatud kokkulepe, et parim kasutajarakendus avaliku ja erasektori vaheliste tehingute esitamiseks on praegu veel prototüübina eksisteeriv avatud andmetel põhinev rakendus Opener.ee. Opener on loodud MTÜ Korruptsioonivaba Eesti eestvedamisel, et suurendada läbipaistvust avalike hangete, ettevõtete ja erinevate seoste vahel. Riigiraha süsteem põhineb tehnoloogial, milles on küll mitmekülgsemad võimalused suurandmete analüüsimiseks, kuid mis nõuab selle võrra ka kasutajatelt rohkem süvenemist ja oskusi, mida tehinguseoste kuvamiseks ei ole tingimata vaja. Openeri lähenemine on lihtsam, selgem ja antud kontekstis sobivam ning selle saab avalehe linkimise kaudu siduda Riigiraha portaaliga. Teisisõnu, Riigiraha portaali kasutajatele luuakse võimalus liikuda tehinguseoste vaatamiseks edasi Openeri keskkonda, mis ammutab andmed avalikest registritest, sh ülalkirjeldatud saldoandmike infosüsteemist.

Openeri edasiarendamisel, mis on Justiitsministeeriumi vastutusel, teevad koostööd eelkõige Justiitsministeerium ja MTÜ Korruptsioonivaba Eesti. Justiitsministeerium ja Korruptsioonivaba Eesti on sõlminud koostöölepe, millega Justiitsministeeriumi haldusalas olev Registrate ja Infosüsteemide Keskus (RIK) annab Korruptsioonivabale Eestile tasuta vajalikud äriregistri andmed, mis üldiselt on tasulised. Nii et selle küsimuse, millele ka hea küsija viitas – kas see võib olla takistus selle asja menetlemisel ja käivitamisel –, me oleme suutnud lahendada. Siin on maha võetud see huvide konflikti probleem, et kas me siis sellepärast ei tee seda, et see võib riigi tulude olukorda halvendada. "Mis takistab valitsussektori ja kõigi omaavalitsuste kõikide tehingute ja tehingupartnerite avalikustamist Riigiraha portaalis? Millises järgus on Justiitsministeeriumi ja Rahandusministeeriumi sellekohane koostöö?" Praegu takistab tehingute avalikustamist sellekohase info puudumine saldoandmike infosüsteemis, nagu ma viitasin. Mis puudutab MTÜ Korruptsioonivaba Eesti loodud Openeri rakenduse edasiarendust, siis selles valdkonnas Justiitsministeerium ja Korruptsioonivaba Eesti tegutsevad. Ja mis puudutab selle koostöö hindamist, siis ma võin öelda, et sisulise eesmärgi poole liikumise mõttes – miks seda tehakse ja kuidas leida ratsionaalne lahendus – on koostöö minu arvates hea olnud. Küsimus on nüüd selles, millal jõuab Rahandusministeerium oma võimekuse piires need IT-lahendused ära teha. Nagu ma ütlesin, kinnitus on antud 2020. aasta kohta. Mis puudutab Openeri rakendust riigihangete registrist ja äriregistrist saadava info kohta, siis selle loodame valmis saada varem ning saldoandmike infosüsteemiarenduse valmides saab selle omakorda linkida Riigiraha portaaliga. Aitäh!

15:57 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Andres Herkel, palun!

15:57 Andres Herkel

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Rahustamisest on asi kaugel, sellepärast et me saame aru, et valitsus ei tule võetud ülesandega toime, see viibib. Ja natukene raske on aru saada, mis siin õieti nii palju maksab ja miks ei saa võib-olla keerulisemat, mitte nii kasutajasõbralikku süsteemi kasutada selleks, et need asjad siiski avalikud oleksid. Miks üldse korruptsioonivastased meetmed viibivad? Ma toon siia kõrvale veel selle näite, et ka õiguskantsler esitas juba aasta tagasi rea ettepanekuid, kuidas vältida huvide konflikti, korruptsiooniohtlike olukordi kohalikes omavalitsustes. See ei ole ka siin Riigikogu saalis seaduseks saanud. Millisel prioriteetide real korruptsioonivastane tegevus Vabariigi Valitsusel ja koalitsioonil üldse on?

15:58 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Kindlasti kavatseb valitsus seista selle eest, et need ülesanded, mis on võetud, viiakse täide. Aga ma pean tunnistama, et see oli väga õigustatud küsimus. Väga paljudel juhtudel on nende taotlustega, mida ministeeriumid teevad eksperdiarvamuse alusel, nii, et mul ei ole võimalik eelduslikult seada kahtluse alla seda, kui palju maksavad mingid IT-lahendused. Ma pean tunnistama, et ma tunnen ennast ka kaitsetult selle loogika koha pealt, kas need summad on tegelikkuses objektiivselt põhjendatud. Mul ei ole alust eeldada, et need ei ole põhjendatud. Või kui ma ütleksin teisipidi, et need maksavad 1000 eurot või mingi suurusjärgu võrra vähem, siis mul ei ole n-ö kõrvalist ekspertiisi anda. See on tegelikkuses omaette suur probleem, mida teha, et me ei muutuks oma avaliku halduse võimestamisega nende IT-lahenduste pantvangiks, mida veel eriti täpselt on õigusprotseduurides

kirjeldatud ja mis meid tõesti paindumatuks muudavad. See on objektiivne probleem. Aga nagu ma ütlesin, see kinnitus, kuidas Rahandusministeerium on oma eelarvevahendeid planeerinud, on minu käsutuses. Mul tuleb sellest informatsioonist lähtuda, sest selle ülesande elluviimise eest vastutav asutus on Rahandusministeerium.

Teine küsimus puudutab seda, kui kaugel me konkreetsetelt oleme. Õiguskantsler koostas n-ö paketi enne kohalike omavalitsuste valimisi läinud aastal, kui siin ühed või teised probleemid esile kerkisid. Minu teada just täna Riigikogu põhiseaduskomisjon seda arutas. Teemad on seal kaheks jagatud. Üks on teema, mille on püstitanud politseiasutused ja millele vist juhtis tähelepanu ka õiguskantsler. See puudutab seda, kui korruptsiooniga on põhjustatud kahju avalikule isikule või kohalikule omavalitsusele ja kui kohalik omavalitsus ohvrina või maksumaksjad kaudse ohvrina ei soovi tsiviilhagi korras raha sisse nõuda. Tegelikult on korruptsioonikahju tekitatud, eriti kui usalduskohustust on rikkunud mingi kohaliku omavalitsuse juht või ametnik. See ei ole kindlasti normaalne olukord. Teine probleem on seotud konkreetsetelt toetavate asjadega.

Ma vestlesin täna põhiseaduskomisjoni esimehega teemal, kuidas arutelu läks. Ta oli optimistlik. Ma loodan, et enne järgmisi korralisi valimisi, selle parlamendikoosseisu ajal saab sellest n-ö paketist seadus. Justiitsministeerium esitas sinna juurde veel rea konkreetseid ettepanekuid siseauditi kohustuslikuks tegemise ja muude asjade kohta, mille rakendamise perioodi üle tuleb mõelda. Neid ei saa ilmselt kohe teha, st loetud kuudega asetada kohalikele omavalitsustele täiendavaid kohustusi, aga piisava üleminekuajaga oleks see igal juhul mõeldav. Seda on ka Riigikontroll varem soovitanud. Nii et me esitasime veel rea ettepanekuid. Ma olen optimistlik, et parlament jõuab selle paketi veel selle parlamendikoosseisu ajal ära menetleda ja see saab siis venitusteta jõustuda. Ja kindlasti võib sinna vajadusel lülitada ka muid küsimusi.

16:01 Esimees Eiki Nestor

Külliki Kübarsepp, palun!

16:01 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Hea minister! Kui vaadata n-ö vahearuanne "Korruptsiooni ennetamine omavalitsustes – 11 sammu", mille on koostanud Sööt, Kruusmaa ja Kalmet, siis tuleb välja, et selle teema arendamisel on puudujääke. Justiitsministeerium ja Rahandusministeerium ei suuda omavahel kokku leppida äriregistri andmevahetustes. Meil on õiguskomisjonis ennegi äriregistri problemaatika teemaks tulnud. Kas te olete selles valguses, kuna teil on nagunii IT-arenduste teema laual, mõelnud ka äriregistri kasutajasõbralikumaks muutmisele? Kas või äriregistri kannete parandusettepanekud on niivõrd keerulised, et Riigikogu liige saab kohtuniku käest sõimata. Ta küsib, miks te ei muuda seda kasutajasõbralikumaks. See on keeruline süsteem ja arusaamatu, miks ei tegele seadusandja äriregistri haldamisega, miks tegeleb sellega täitevvõim.

16:02 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Mitte ühelgi inimesel Eesti Vabariigis ei ole kohustust taluda Eesti Vabariigi maksumaksja raha eest tegutseva ametiisiku sõimu, olgu see inimene kõrges riigiametis, olgu see inimene eakas inimene, kes enam ei tööta, olgu see inimene noor, olgu see inimene vana, olgu see inimene teovõimetu või piiratud teovõimega, edukas või sotsiaalselt vähem küps. See on lähtekoht. Mul on kahju, Külliki, ja minu eeldus on see, et täpselt nii oligi, see sõim oligi. Aga see sõim peegeldas ilmselt agressiivset või ründavat kriitikat, nõutust või arusaamatust, mis puudutavad selle asja opereerimist. See on kindlasti asi, mille ma mõistan ühemõtteliselt hukka, ükskõik kui kõrges ametis või haritud võib eeldatavalt olla see inimene, kes seda teeb.

Mis puudutab äriregistri küsimust eraldivõetuna, kasutajasõbralikkust ja kõigi nende andmete tarvidust, siis siin on tegelikult kaks suunda. Üks suund, millega me praegu tegeleme, puudutab maksejõuetuse revisjoni ja seda, et kaitsta heauskseid ettevõtjaid, heauskseid inimesi aferistide ja sulide eest, kes ajavad firmasid pankrotti, kandivad neid tühjaks. Tegelikult on meil hulgaliselt riulifirmasid. Piltlikult öeldes läheb asi selleni välja, et inimene istub vangis, aga kujutate ette, ta on ka firma juhatuse liige, ajab sealt äri. Loomulikult tuleb niisugused asjad, niisugune korralagedus lõpetada. Paradoksaalsel moel võib see kaasa tuua veel täiendava surve äriregistrile, selleks et kaitsta heauskseid ettevõtjaid. Teine suund on äriregistri tarbijasõbralikkus. Ja siin ma olen palunud just nimelt hinnata ja analüüsida seda olukorda, mis on tekkinud. Rahandusministeerium on kindlasti väga vajalike rahvusvaheliste

rahapesuga seotud dokumentide Eestis jõustamiseks ette võtnud selle, et me nii majesteetlikku ja ulatuslikku keskkonda paneme kirja tegelikke kasusaajaid. Aga ma olen saanud hulgi murelikke küsimusi. Koguduste inimesed küsivad minult, kes on tegelikud kasusaajad jumala teenimise asutuses. Kes on seda, kui inimeste hinge eest võideldakse ja palutakse? Neid küsimusi on mulle tulnud ridamisi. Ma olen palunud ka hinnata, kas see meetod, kuidas me selle normistiku Eesti õiguskorda inkorporeerisime, oli kõige kasutajasõbralikum. Kas meil ei oleks võimalik seda saavutada mingi automaatse mehhanismiga, kui juhatuse liikmed on tegelikkuses teada, see ei ole mingi saladus – alates korteriühistust ja lõpetades mingisuguse muu mittetulundusühinguga? See on küll probleem. Ja ma olen palunud seda teemat uurida ennekõike selle küsimuseasetuse valguses, mis nüüd viimasel ajal on välja tulnud. Mitte et ma üldist rahvusvahelist eesmärki kahtluse alla seaksin: igasuguseid sahkerdajaid ja Iraani või Põhja-Korea sanktsioonidest kõrvalehiilijaid peab tõkestama. See tuleb kindlasti ka Eestis realiseerida.

16:06 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

16:06 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Te kinnitasite, et meie riigil on hea, läbimõeldud korruptsioonivastase võitluse strateegia. Kinnitasite siit just mõni aeg tagasi ka, et eesmärk on tõesti see, et meie riik oleks korruptsioonist puhas, toimingud oleksid läbipaistvad ja ausad. Teiselt poolt on meil riigiasutused, kes täidavad saldoandmikke ja esitavad väga korrektselt andmeid. Sama teevad ka omavalitsused. Ja siis te ütlete, et tegelikult saavad kõik need tehingud nähtavaks alles aastal 2020. Kus on nüüd prioriteet? Võib-olla peaks ikkagi ütleva, et kui meil on eesmärk väga selge ja riik vajab seda tõhusaks toimimiseks, siis ei pea IT-lahendus kohe nii perfektne olema.

16:07 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Ma tahan öelda seda, et mis puudutab infotehnoloogilisi vahendeid ja selleks eraldatavat raha, siis ma kindlasti võtan täna siit seadusandja kõrgest kojast kaasa selle julgustuse. Ja ma kavatsen seda veel eraldi rahandusministriga arutada, et vajadusel teha kahe ministri ühine taotlus majandusministeeriumile, kes haldab kesket riigi IT-süsteemide arendamise kava, et meil õnnestuks see IT-lahendus varasemas faasis ellu viia. Praeguse n-ö üldbürokraatliku graafiku alusel on minu informatsioon Rahandusministeeriumist selline. Kui informatsioon on olemas, siis on kahtlemata täiesti õigustatud ka see kärsitus. Praegu on ju täiendava läbipaistvuse kasvatamine ühiskonnas üksnes selle lahenduse taga. Mida varem see valmib, seda parem, sest kahtlemata teenib see ühiskonna laiema sidususe huve. Ma luban seadusandjale, et ma katsun rahandusministriga leida ühise platvormi selle asja täiendavaks survestamiseks.

16:08 Esimees Eiki Nestor

Rohkem Riigikogu liikmetel küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soov on Andres Herkelil arupärijate nimel. Palun!

16:09 Andres Herkel

Härra esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Austatud minister! See, mis me siin kuulsime, oli ikka kurvastav küll – selles mõttes, et lubadused on, optimistlikud plaanid on, aga tegelikku võimekust neid realiseerida ei ole. Mul tekib üha enam tõsine mure meie n-ö eesrindliku IT-riigi pärast, mis ei suuda ega suuda neid asju lahendada. Meil on juba üks väga hapuks läinud, suur ja hõlmav SKAIS2 näide, kus Sotsiaalministeerium on oma arvukate infosüsteemidega kinni jäänud. Ja nüüd me tegelikult kohtame sedasama väiksema, läbipaistvust tagava asja puhul.

Nii et arupärijate nimel ma avaldan lootust, et see viimane sõnum, mille minister andis, ikkagi teostub, st taotlus tehakse ja üritatakse seda asja rakendada. Meil on omavalitsusi praegu ka tunduvalt vähem, kui neid varemalt oli. Sellise infosüsteemi olemasolu oleks kindlasti oluline meede selleks, et asjad meie riigis toimiksid selgemini ja läbipaistvamalt. Paraadlikke asju kas korruptsioonivastase võitluse nõukogust või mingitest kavadest me oleme juba piisavalt kuulnud. Me tahame nüüd lahendusi kuulda. Aitäh!

16:10 Esimees Eiki Nestor

Riigikogu liikmetel ei ole läbirääkimiste soovi, aga ministril on. Palun, justiitsminister Urmas Reinsalu!

16:10 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Ma arvan, et see probleemiasetus, kui jätkusuutlik on meie avaliku sektori digitaalne võimekus, vääriks lausa riiklikult tähtsa küsimusena arutamist. See ei ole sugugi naljaasi. Suure osa meie praegusest digitaalsest võimekusest me oleme Euroopa Liidu raha eest ära teinud. Need on toonase võimekustasemega arendusprojektid, mis tehti 5 aastat tagasi, 10 aastat tagasi, 15 aastat tagasi. Sellega me jätsime piltlikult öeldes maksetšekkide perioodi välja, hüppasime sellest kohe üle ja saime – ja õigusega saime – oma n-ö digitaalse loo avaliku võimu moodsast kujundamisest.

Nüüd on küsimus selles, et nende IT-süsteemide põlvkonna jõud hakkab raugema. Ma näen seda Justiitsministeeriumi valitsemisalas näiteks äriregistri ja kinnistusraamatu puhul – kogu selle krempeli puhul, mis Euroopa Liidu rahaga valmis tehti. Eelarves on sees jooksvad ülalpidamiskulud, aga tegelikkuses hakkab meil kogu see süsteem samm-sammult amortiseeruma. Ja praktilisest tarvidusest lähtudes tulevad peale uued, olgu väiksemad või suuremad vajadused neid süsteeme ümber disainida. Olgu see konkreetne asi, mida me siin arutasime, olgu see elatisraha või ükskõik millised kümned asjad. Lisaks on veel grandioossemad plaanid, mille järgi me soovime veel rohkem liidestades avalikku võimu teostada.

Küsimus on selles, et võib juhtuda, et kogu see süsteem jookseb oma loogikaga kinni, kuna majandusministeeriumi hallatav keskne riigi IT-raha on tegelikult mõeldud uute projektide rahastamiseks. See konkreetne projekt kvalifitseerub uueks projektiks, kuna tal on n-ö iseseisev iseloom olemas. Ma ennustan, et olemasoleva amortiseerunud süsteemi ümberkujundamise vahendite küsimus kujuneb lähematel aastatel kõige tõsisemaks proovikiviks meie IT-süsteemile, et me oma võimekust ei minetaks. Valitsus on eraldanud IT-valdkonda täiendavat raha, aga omaette küsimus on, millised on valikud, kuhu need vahendid asetatakse. Selge on see, et küsimus ei ole selles, kas me suudame oma IT-taset tõsta. Me peame sinna oluliselt rohkem investeerima, selleks et üldse praegust taset säilitada. Selline on järgmise viie või kümne aasta vaade ja see on tõsiasi. Aitäh!

16:13 Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle päevakorrapunkti arutelu.

3. 16:13 Arupärimine Danske panga rahapesujuhtumi kohta (nr 439)

16:13 Esimees Eiki Nestor

Järgmine on Riigikogu liikmete Jaanus Karilaidi, Peeter Ernitsa, Erki Savisaare, Aadu Musta, Enn Eesmaa, Oudekki Loone, Toomas Vitsuti, Dmitri Dmitrijevi, Toomas Väinaste, Helmut Hallemaa, Anneli Oti, Valeri Korbi, Mihhail Korbi, Heimar Lengi, Marika Tuus-Lauli, Igor Kravtšenko, Tiit Teriku, Märt Sultsi, Eevi Paasmäe ja Siret Kotka-Repinski arupärimine. Arupärijate nimel Jaanus Karilaid, palun!

16:14 Jaanus Karilaid

Aitäh juhatajale! Head kolleegid! Tõesti, 22. augustil on Riigikogu liikmed esitanud arupärimise ja seda pole teinud mitte üks, kaks ega kolm parlamendiliiget, vaid lausa 20. Arupärimine puudutab Danske panga rahapesujuhtumit. Peab tunnistama, et arupärijad on olnud päris enesekriitilised. Kui vaadata arupärimise sissejuhatust, siis näeme kirjas olevat, et aastail 2007–2015 võidi Danske panga Eesti filiaali kaudu pesta ligi 13 miljardit eurot. Samas on see 13 maha tõmmatud ja asemele on kirjutatud 8,5 miljardit. See näitab, kui informeeritud oli parlament 22. augustil 2018. Ka näitab see üht-teist meie riigiinstitutsioonide toimimise kohta: kui parlamenti informeeritakse kriitilistest juhtumitest nii vähe, siis see näitab kahjuks parlamendi nõrkust.

Mingisugused institutsioonid on asjaga kursis olnud. Tuleb välja, et Finantsinspeksioon on kohaliku filiaali uksele koputanud, on esitanud küsimusi, on teinud märkusi. Tuleb välja, et lausa kümme aastat on Finantsinspeksioon suure tõenäosusega – vaadakes, millal esimene märgukiri tehti! – olnud asjast teadlik. Kas Finantsinspeksiooni nõukogu ja selle esimees rahandusminister olid probleemi ulatusest nii kaua teadlikud ja leppisid olukorraga, väites, et tegu on Taani jurisdiktsiooniga, meil pole siin oma

vabariigi territooriumil mitte midagi teha? Et las tegutsevad, süüdi on taanlased?

Justiitsminister – ma rõhutan, justiitsminister – Urmas Reinsalu on 31. juulil avalikkusele öelnud järgmist: "Täna on näha, et tõsine probleem järelevalves on olnud info liikumine kõigi pädevate riigiasutuste vahel ning kogu teabe sisulise analüüsi võimekuse puudumine." Ma näen juba, et see on tegelikult ka justiitsministri järeldus. Miks siis on nii, et me saame sellise järelduse teha? Samas on 30. juulil endine rahandusminister ja Finantsinspektsiooni nõukogu esimees Jürgen Ligi öelnud Delfi portaalile, et tema ajal tehtud juhtimisvead polnud tehtud tema süül. Väga kaalukas otsustustasand eemaldab ennast igasugusest vastutusest, isegi 1% ulatuses ei nähta vastutust. Ja sellest tulenevalt, nendest järeldustest ja sellisest olukorra fikseerimisest tulenevalt on meil, 20 parlamendiliikmel kolm küsimust justiitsministrile. Ootame vastuseid.

16:17 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab justiitsminister Urmas Reinsalu. Palun!

16:17 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Lugupeetav Riigikogu esimees! Lugupeetavad arupärijad ja kõik rahvaesindajad! Kust mina võtsin sellise lause: "Täna on näha, et tõsine probleem järelevalves on olnud info liikumine kõigi pädevate riigiasutuste vahel ning kogu teabe sisulise analüüsi võimekuse puudumine. See tuleb välja arendada."? Tsitaadi lõpp – minu enda tsitaadi lõpp. Ma võtsin selle Riigikogu õiguskomisjoni istungilt. Riigikogu õiguskomisjoni istungil, mida hea arupärijate esindaja juhatas, olid kohal kõik nimetatud riigi järelevalveasutuste juhid. Tegelikult koorus see tõdemus välja nende seisukohast tollel istungil. Mingisugust eraldi salauurimist toiminu kohta ma läbi ei viinud. See on nende selge seisukoht, nende asutuste tagasivaatav hinnang. Kui objektiivne, kui kõiki tehiohusid arvestav, on omaette küsimus, aga sellises arutelus see tõdemus esile kerkis.

Tõsine põhimõtteline küsimus tekib, kui mingid isikud – ükskõik, kas ametiisikud Eesti ruumis, Taani ruumis või mujal – hakkavad väga enesekindlalt rääkima, mis juhtus. Et vaat nii juhtuski ja mina teadsin ja kas tõkestasin või ei tõkestanud. Minul niisugust informatsiooni ei ole. Minul ei ole lisaks sellele avalikule infole, mis ma arupärimisele vastamiseks eri institutsioonidelt hankisin, mingisugust salajast täiendavat informatsiooni, mida rahvaesindajad ei tea. Selles ei ole midagi delikaatset.

Milliseid kuritegusid on toime pandud, kui suures ulatuses ja kui süsteemselt on tegeldud rahapesuga? Millised institutsioonid on seda teinud? Kas on olnud asutuste tegematajätmissi või mingisugust hooletust? Nendele küsimustele ei ole praegu pädevat vastust, sest et menetlused pädeva vastuseni jõudmiseks veel käivad. Kuid on üks põhimõtteline lähtekoht, mille ma tahan siin parlamendi kõnetoolis välja öelda: Eesti Vabariik on suveräänne riik ja suveräänses riigis kehtib totaalse vastutuse põhimõte. Meie vastutame oma riigis kõige eest, mis toimub meie riigi piirides. Ei ole nii, et on mingid ekstra territoriaalsed tegevused, mis meie riigi õigusruumis toimuvad ja mille puhul meie riik distantseerub vastutusest. Ei ole niisugust asja, seda ei saa kunagi olema üheski iseseisvas riigis!

Nüüd küsimus, mis puudutab mingi Euroopa Liidu ühtse finantsjärelevalve, pangandusjärelevalve pädevuste jaotust – kes mida teeb. See ei tähenda, et Eesti Vabariigi institutsioonid said eile või saavad täna või homme väita, et nendel ei lasu vastutuse elementaarset koormist, mis tuleneb Eesti Vabariigi õiguskorrast, mis tuleneb sellest, et me oleme iseseisev riik.

Nüüd küsimus, mis on väga põhimõtteline: "Kas Teil on plaanis viia läbi õiguslik analüüs eesmärgiga välja selgitada, milline teave Danske panga rahapesujuhtumist jõudis pädevate riigiasutuseni ja kas toimiti juriidiliselt korrektselt, kui selle teabe alusel ei võetud koheselt ette konkreetseid samme?" Ma kõnelesin rahandusministriga ja võin öelda, et riigil on olemas rahapesu tõkestamise valitsuskomisjon, kuhu kuuluvad ennekõike konkreetse pädevusega asutuste esindajad. Rahandusministri kinnitusel raportit või hinnangut selle kohta, mis siis tegelikkuses aset leidis ning millised võiksid olla ettepanekud edasiseks, komisjoni juhtimisel koostatakse. Rahandusministri induktiivne osutus oli, et see on umbes 40-leheküljeline dokument, mis peaks valmis saama novembrikuus. Loomulikult keskne riigiasutus, kes peab rahapesu tõkestamist riigis korrigeerima, seda dokumenti vajab. See on täiendav juhtimiseks vajalik info nii järelduste tegemiseks minevikus toiminu kohta kui ka, mis veelgi tarvilisem, keskkonna tõhustamiseks tulevikus.

Omaette küsimus on see, et tuleb arvestada nii rahvusvahelises meedias kõlanud väidete kaalukust kui ka informatsiooni, mis n-ö fragmentaarselt Eesti avalikkuse käsutuses praegu on. Meil on kindlasti hoolsuskohustus, aga elementaarne eeldus, et me kontrollime olukorda, asju, mis meie riigi

territooriumil toimuvad, on tegelikult see, et me oleme asjaoludest teadlikud. Kui informatsiooni ei ole, siis ei saa olukorda kontrollida. Järelikult, üks asi on valitsuse rahapesu tõkestamise komisjoni raport, mis käsitleb ennekõike asjaomaste institutsioonide hinnangut juhtunule, aga kindlasti on vajalik ka n-ö teisene, sõltumatu arvamus selle kohta. See annaks võimaluse meie praeguse parima teadmise pinnalt teha järeldusi Danske panga rahapesuga seotud asjaolude kohta ja anda ammendava hinnangu, mis siis tegelikult juhtus.

Valitsus on seda teemat mitu korda arutanud ja eelmisel neljapäeval langetasime põhimõttelise otsuse, et tuleb ametisse nimetada sõltumatu raportöör, kes sellise teise, sõltumatu hinnangu koostaks ja esitaks omapoolsed järeldused asjaolude kohta, mis on seotud selle võimaliku rahapesujuhtumiga Danske panga Eesti filiaalis.

Praegu on meil laual Danske panga enda raport, ma lennukis lugesin seda. Mõtlesin, et see on põnev lugemine, põnevam kui ajalehed, et saab teada mingitest meeletutest räpastest saladustest, mis meie maal on toimunud. Ütlen ausalt, et ma ei saanud mitte millelegi vastuseid. Lugesin selle raporti läbi, seal oli kirjas väga palju tehnilise iseloomuga detaile, kuid selgust, mis siis tegelikult juhtus, ei saanud. Ei tulnud välja, mis juhtus ja kes sellel juhtuda lasi. Vastuseid nendele põhimõttelistele küsimustele, mis tõe tuvastamiseks kõige tarvilisemad on, seal ei olnud. Ma ei hakkagi rääkima sellest, et lisaks puudusid raportis igasugused täpsed tsitaadid algdokumentidest, kõik oli kirjas kuidagi kaude ja kolmandas isikus. Lõppjäreldusena tuli välja, et põhiline probleem oli nagu see, et filiaali ja emapanga IT-süsteemid omavahel ei liidestu või need liidestusid. Ma pean tunnistama, et arvestades pehmelt öeldes ka huvide konflikti, mille kontekstis pank selle raporti koostas, ma suhtun sellesse raportisse kui objektiivse tõe allikasse teatava eelarvamusega. Järelikult me vajame seda, et ei oleks ainult see Danske panga raport, mis siin ringi hõljub ja mille pinnalt tehakse järeldusi, vaid loomulikult me vajame ka Eesti Vabariigi egiidi all antud hinnanguid, mille koostamisel analüüsitakse muidugi läbi ka Danske panga bullad. Mis puutub konkreetsetesse küsimustesse, siis mitte mul isiklikult, vaid Vabariigi Valitsusel on plaanis läbi viia analüüs, ja mitte üksnes õiguslik, vaid selline, kus tegelikult käsitletakse kõiki tahke, mis puudutavad Danske panga rahapesujuhtumit, sh loomulikult ka eri riigiasutuste tegevust, nendevahelist töö koordineerimist ja samm-sammult seda, millal kes millest teadlikuks sai ja mida ette võttis.

Aga nüüd järgmised küsimused. "Kes olid ministrid või ametnikud, kelle tegevusetuse tõttu ei edastatud Danske panga rahapesujuhtumit kohta olemas olevat teavet või ei viidud läbi asjakohaseid menetlusi?" Ja teiseks: "Kuidas oleks pidanud jõudma info rahapesukahtluse kohta prokuratuurini? Milline oleks pidanud olema Finantsinspektsiooni ning selle nõukogu, mida juhtis sel ajal Jürgen Ligi, roll rahapesukahtluse kohta adekvaatse info jõudmises prokuratuurini? Milline on nõukogu esimehe vastutus sellises olukorras? Kas olemasolev seadusandlus vastutuse määratlemiseks on piisav?" Ma tahan kõigepealt öelda, et ka Riigiprokuratuur on andnud mulle hinnangu, et nii järelduste tegemiseks kui ka olukorras selguse saamiseks on oluline viia läbi tervikanalüüs Eesti toonase finantssüsteemi toimimisest, selle nõrkustest ja muudest asjaoludest. Nüüd, mis puudutab seda kolmnurka, eri asutuste vastutust, siis meil on olemas esiteks Finantsinspektsioon, kellele Eesti Vabariigi seadusandja on Finantsinspektsiooni seadusega ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusega teinud ülesandeks muu hulgas järelevalve teostamise järelevalveobjektide, sh riigiasutuste üle, samuti rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamise seaduse ja asjaomaste juhiste täitmise kontrollimise. See on keskne riigi finantsjärelevalve asutus, kellel on selge keskne vastutus. Et tagada asutuse sõltumatus täidesaatvast võimust, on see üles ehitatud nõnda, et seda juhib kolleegiaalne organ, mille juht on ametikohajärgselt – nii ütleb seadus – valdkonna eest vastutav minister. Sellega ongi kõik öeldud. Kes vastutab valdkonna eest? Vastutab minister. Tema vastutab nõukogu juhtimise eest, tööülesannete täitmise eest vastutab loomulikult juhatus. Oluline on, et Finantsinspektsiooni nõukogu kinnitab tegevuse strateegia, eelarve ja Finantsinspektsiooni aastaaruanded ning langetab ka personali puutuvaid otsuseid.

Finantsinspektsiooni nõukogu ja juhatuse kõrval on meil olemas ka rahapesu andmebüroo. Viimase pädevusülesanded tulenevad rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusest ning hõlmavad muu hulgas krediidiandjate poolt kahtlaste tehingute teavituste hindamist ja analüüsi. See rahapesu andmebüroo kohustus tuleneb seadusest. Büroo on koostanud ka oma juhised kahtlaste tehingute tuvastamiseks. Keskmiselt saadavad krediidiandjad rahapesu andmebüroole aastas 2000–3000 teavet, mida büroo analüüsib. Vajaduse korral edastatakse info uurimisasutustele, et need otsustaksid, kas on vaja alustada kriminaalmenetlust.

Kolmas institutsioon, kes kuulub kriminaalmenetlusliku tõe tuvastajate kategooriasse, on

Riigiprokuratuur. Üks konkreetne küsimus oli, kuidas oleks pidanud jõudma info rahapesukahtluse kohta prokuratuurini. Sündmused on tegelikult kulgenud nõnda, et mis puutub prokuratuuri tegevusse enne 2017. aasta juulit, siis ma pean küll nentima, et minu esialgsel hinnangul, mis põhineb prokuratuuri seisukohtade ärakuulamisel, oleks selle vahetu info liikumine prokuratuurini kindlasti võinud olla jõudsam.

Ma loodan, et need raportid, mida praegu koostatakse, saavad oluliseks sisendiks seadusandajale. Ma arvan, et arvestades seda mastaapset mainerünnakut, millega püütakse Eesti finantssüsteemi usaldusväärsust vähendada, peab meie lähtekoht kahtlemata olema see, et me vajame sada protsenti tõtt. On mingid tehiod, millest ei saa pangasaladuste tõttu kõneleda, kuid juhtunu olemus, tõde, niipalju kui meil on jõudu prioriteedina seda välja selgitada, peab olema Eesti ühiskonnas ja rahvusvahelises finantskeskkonnas, sh ka meediale kättesaadav. Sealt me saame edasi liikuda. Ma loodan, et parlament kasutab neid menetlusi, mida nimetatud institutsioonid tõe väljaselgitamiseks teevad, oma uurimistegevuses, mis puudutab vastutust, nii tegevust kui tegevusetust, samuti tehiohusid ja me saame teada, mis siis tegelikult meie riigi territooriumil juhtus. Meil on õigus seda teada. See on elementaarne.

16:33 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Kui ministril jäi midagi ütlemata, siis kogemuste põhjal võin öelda, et ta saab selleks võimaluse küsimustele vastamise ajal. Peeter Ernits, palun!

16:33 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Sa rääkisid, et ei saanud Danske raportist mõhkugi aru. Õige! Aga ma räägin sulle sellise loo, mis juhtus sel ajal, kui sina juba justiitsminister olid. Lugupeetud advokaadibürood pöördusid provintsiarimeeste poole, et neil oleks vaja oma kontot kasutada: sada tuhat kanda Venemaalt Euroopasse ja kümme protsenti jääb nagu arvele. Taolisi näiteid võiks veel ja veel tuua – eluline lugu. Kas sina justiitsministrina, kellel on ka seos advokatuuri ja prokuratuuriga, teadsid, et sellised asjad Eestimaal, siin provintsis toimuvad?

16:34 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma ütlen ausalt, et kui sa pead silmas konkreetset juhtumit, et advokatuuri kuuluv isik tegi ettepaneku mingiks seadusvastaseks tegevuseks, mis seisnes ka rahapesuvastaste reeglite rikkumises – seega oli see eeldatavalt õigusvastane tegevus –, siis mul puudub info sellise juhtumi kohta. Oleks vaja teada konkreetseid tehiohusid.

Aga ma ei öelnud seda, et ma Danske raportist aru ei saanud. Ma lugesin selle 86 lehekülge kaanest kaaneni läbi ja sain suurepäraselt aru, mis seal kirjas oli. Küsimus on, kas ma sellega rahuldusin. Kui see krediidasutus soovis anda võimalikult ulatuslikku informatsiooni selle kohta, mis tegelikult tema filiaalis juhtus, siis sellele ma küll piisavat vastust ei saanud. Seda seal 86 lehel ei olnud. Juttu oli, et seal on mingid salajased lisad, minu käsutusse neid salajasi lisasid antud ei ole.

16:35 Esimees Eiki Nestor

Raivo Põldaru, palun!

16:35 Raivo Põldaru

Aitäh, härra esimees! Hea minister! Te küsimusele vastates lugesite üles mitmesuguseid komisjone ja nimetasite ka prokuratuuri, aga kapot kordagi mitte. Mis te arvate, kas Eesti koostab oma maine puhtaks pesemiseks analoogse raporti nagu see, mida te seal lennukis lugesite? Kas on lootust, et me suudame oma maine puhtaks pesta, kui oleme välja selgitanud asjaolud, kuidas taoline asi sai Eestis toimuda? Finantsinspeksioon on korduvalt esitanud ilusaid, väga läikivaid aruandeid oma tegevuse kohta, kuid võib-olla oleks vaja ka seal midagi ette võtta, et see saaks tõepoolest tõhusa kontrolli ja jälgimise organiks. Kõik need teie nimetatud komisjonid – mis me neist peame, kui nad ei toimeta nii, nagu vaja oleks? Ilmselt need komisjonid ju töötavad maksumaksja raha eest.

16:36 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Milline on olukord? Olukord on selline, et prokuratuur uurib seda juhtumit kriminaalmenetluse raames. Oluline on aga see, et prokuratuur on sedastanud: kriminaalmenetlusi ei saa alustada kuriteotunnuste otsimiseks. Info võimalike kuritegude kohta peab tulema eeskätt järelevalvet teostavatelt asutustelt – konkreetset juhtumil on need Finantsinspeksioon ja rahapesu andmebüroo – või asjaomaste uurimisasutuste analüüsi tulemusel. Ja kui on kuriteotunnused, siis viiakse läbi menetlus, mille ülesanne on välja selgitada, kas reeglite rikkumine oli kuritegelik. Õiguskaitseasutused saavad menetleda konkreetseid kuritegusid. Kriminaalmenetlust saab alustada, kui järelevalve või analüüsi tulemusel on ilmnenud näiteks rahapesus, altkäemaksus või võltsimises seisnenud kuriteo tunnused. Tegelikult on tähtis arvestada seda, et prokuratuur viib menetlust läbi kogu selle teabe pinnalt, mis nende käsutuses on.

Hea küsija soovis teada, kas Eesti Vabariigi institutsioonide tegevus peaks olema suunatud püüdele asuda riigi territooriumil toimunu, kas meie asutuste või meie järelevalve aluse krediitiasutuse ehk Danske Eesti filiaali tegevuse osas mingisugusele asja ilustavale seisukohale. Selleks ei ole mingit vajadust. See oleks täiesti Eesti riigi huvide ja Eesti riigi maine vastane lähtekoht. Vastupidi, usaldusväärsust finantsküsimustes saab tegelikult toota ainult selgus. Ja selgus ka selles, et Eesti riigil saab olla ainult eitav suhtumine ulatusliku rahapesu juhtumitesse.

Meie riik on praegu huvitatud esiteks kõigi nende tehingute tuvastamisest, mis puudutavad konkreetseid episoode või seda võimalikku süsteemi, mis oli üles ehitatud meie riigi territooriumil või meie riigis tegutseva krediitiasutuse filiaali kasutades. Teiseks tuleb analüüsida meie finantsjärelevalve asutuse tegevust, üldse kõigi asutuste tegevust, kes on pidanud vastutama selle eest, et sellist tüüpi finantsõigusrikkumised oleksid meie riigi territooriumil tõkestatud.

Vaat siit tulenebki oluline põhimõte, mida ma rõhutasin: vastutuse katkematus. Vastutus eksisteerib universaalselt kogu meie riigi territooriumil, me ei saa sellest taganeda. Kui siin keegi on välja toonud käsituse, et meil on episoodiline vastutus oma riigis toimuva eest, siis ma kategooriliselt lükkan selle tagasi. Ei saa niisugust asja olla! Episoodiline vastutus riigi territooriumil – ei ole seda!

Ma loodan, et need raportid ja prokuratuuri kriminaalmenetlus – kriminaalmenetluse raam on arusaadavalt piiratud, see puudutab konkreetseid ja võimalikke süütegusid, mis on karistusseadustikus kirjas – loovad usaldusväärse platvormi, mille pinnalt on otsustajatel võimalik teha järeldusi, aga ka luua täiendavat usaldust Eesti ühiskonnas ja ka rahvusvaheliselt. Ma pean silmas Eesti mainet. Arvan, et see on kõige mõistlikum lähtekoht edasi minemiseks.

16:40 Esimees Eiki Nestor

Jaanus Karilaid, palun!

16:40 Jaanus Karilaid

Aitäh juhatajale! Hea minister, ma soovisin küsida jagatud vastutuse kohta Eesti Finantsinspeksiooni ja Taani samasuguse inspeksiooni vahel. Aga ma sain teie käest juba ammendava vastuse: te rääkisite väga selges kõneviisis totaalse vastutuse printsiibist, öeldes, et Eesti Vabariigi territooriumil ei saa teha tegusid, mida meie silmad ei näe ja meie kõrvad ei kuule. Ma sain väga ühese vastuse. Samas mind hämmastab, et me kipume ikkagi minema õigusliku analüüsi rägastikku, ilma et me üldse räägiksime selle juhtumi puhul poliitilisest vastutusest. Millegipärast sellest me hoidume. Üks ajakirjanik väitis, et 3. märtsil on tulemas Riigikogu valimised ja sellepärast on kellelegi kasulik sellest mitte rääkida. Aga kui me vaatame tõsiasja, et endine rahandusminister on ennast sellest juhtumist selgelt distantseerinud, et ...

16:41 Esimees Eiki Nestor

Palun nüüd küsimus!

16:41 Jaanus Karilaid

Võtan kokku: kas Finantsinspeksioon vajab reformi? Kas me peaks andma jõudu juurde Eesti Pangale, kui sellisel kujul nõukogu on sisutühi?

16:41 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Need on väga kaalukad küsimused. Mis puudutab konkreetselt järelevalvevastutust, mis on seotud rahapesuga, siis ma ei taha minna juriidilisse rägastikku, mille eest hea küsija mind hoiatas, aga ma lasin omale paberit raisates lihtsalt selguse huvides välja printida ajalises järjestuses konkreetselt rahapesu reguleerivad euroliidu õigusaktid, mis määratlevad ka eri riikide vahel vastutuse jaotamise. No neid tekkis lausa kuhi. Ja ma pean ütleva nõnda, et see, millele on viidatud – et otsekui keskne järelevalvevastutus lasus lähteriigi või päritoluriigi finantsjärelevalve asutusel ehk siis Taani finantsjärelevalve asutusel –, ei tähenda seda, et filiaali asukohariigi finantsinspektsioonil järelevalve funktsiooni ei ole. Loomulikult on ja seda Finantsinspektsioon ka ei eita. Seda ülesannet ta ka täitis. Kui see nii poleks, tähendaks see mingisugust õigusvälist tegutsemist ja seda loomulikult Finantsinspektsioon järelevalvet teostades pole teinud. See on esimene lähtekoht. Mis puutub nüanssidesse, siis kahtlemata on avalikkusel õigus ka nendes selgust saada. Siin on juba kõlanud küsimus, kas eksisteerivad mingid vastutuskeskonna hallid tsoonid. Seda on juba küsitud ka Euroopa Komisjonist. Euroopa õigusasjade volinik arvas heaks kutsuda üles tegema analüüsi, kas me vajame täiendavaid üleeuroopalisi regulatsioone, mis seda vastutuskeskonda tugevdaksid. Mis puudutab seda, kas Finantsinspektsiooni tuleks reformida ja kas ka poliitiline vastutus on Finantsinspektsioonil, kui meil kirja pandud seadus ütleb, et valdkonna eest vastutav minister juhib Finantsinspektsiooni nõukogu, siis seadusandja on arvanud heaks määratleda, et Finantsinspektsiooni juhtimine tipneb poliitilise vastutusega. Muidu ei juhiks selle poliitilise vastutuse kandmist valitsusliige, kelle ametikoht on määratletud sellise vahepeal palju segadust tekitanud eufemismiga, nagu on "valdkonna eest vastutav minister". See on elementaarne haldusjuhtimise loogika. Järelikult eksisteerib ka poliitiline vastutus, siin ei ole mingitki kahtlust. Poliitiline vastutus on olemas. Küsimus on selles, kas Finantsinspektsioon vajab ümberkorraldamist. Minu käsutuses olev ainuke informatsioon on, et Finantsinspektsiooni juht on mures, et neil ei ole piisavalt ressursse. Finantsinspektsioon on üles ehitatud sellise printsiibi kohaselt, et n-ö järelevalvealustelt võetakse makset, nad finantseerivad sisuliselt seda järelevalvetööd. Mina pole täna sellele arupärimisele vastates valmis väitma ühte ega teist. Instinktiivne vastus on, et me ei tea, kas need lähtehinnangud peavad paika. Tahan veel kord rõhutada, et need lähtehinnangud on kas meediatooted või mujalt antud. Täna me kõneleme 200 miljardist. 200+ miljardit – see on nominaalväärtuses tänaste hindade juures. Danske pank tuli välja hinnanguga, et 230 miljardit on rahapesukahtlusega raha. Missugune hulk raha seal tegelikult tiirles, mis päritoluga, mis skeemides? Tegelikult peame täna siin parlamendis aalis nentima, et meie informeeritus sellest on pehmelt öeldes nigel. Me oleme õigusega pahased, meid valdab just see emotsioon, ja me soovime teada saada tõde. Ja selle tõe peab Eesti riigis välja selgitama nende meetodite abil, mida ma kirjeldasin. Kui me tahame võtta lähtekohaks arusaama, et kõik on korras ja toimib, siis arvestades seda probleemi, mis on avalikkuses õhku tõusnud, mina küll pole pädev seda lähtekohta võtma. Ma ei taha öelda, et ilmtingimata tuleb kellelegi omistada mingi süü, ükskõik millise süü kategooriaga, ükskõik millise institutsiooni või institutsiooni juhi või ametiisikuga tegu ka poleks – fakt on see, et meie riigi territooriumil on teoks saanud suur jama. See, et õigusrikkumisi sooritatakse – nii väiksemaid kui ka suuremaid, nii suuremates kui ka väiksemates maailma riikides – on tõsiasi. See ei ole mingi saladus. Küsimus on selles, et selle juhtumi süsteemsus ja ulatus sunnib meid rakendama avalikkuse usaldust toetavaid meetmeid. Seda on vaja teha. Seega lähtekoht on, et lihtsalt vanaviisi edasi minna ei ole mõeldav.

16:47 Esimees Eiki Nestor

Külliki Kübarsepp, palun!

16:47 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Hea minister! Mul on kaks küsimust. Õiguskomisjoni kuulamistes on välja tulnud, et see valdkonna eest vastutav minister on oma tegevuses olnud passiivne. Tegelikult ootavad erinevad asutused-institutsioonid tuge. Kas te valitsuses või valitsuskabinetis olete arutanud, miks on valitsus olnud pigem passiivne ja alles nüüd, viimasel ajal hakanud selgemaid signaale saatma või vähemalt huvi üles näitama? Ja teine küsimus: kui te langetasite otsuse raport tellida, siis miks te ei ole teada andnud, millal peaks see valmima, kes selle töö teostab, kes selle koostab?

16:48 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Otsus oli, et rahandusminister lähiajal esitab oma ettepanekud, andes teada ka ülesande fookuse koos konkreetse isiku ja ajaperspektiiviga. Ma pean mõistlikuks, et tegemist peab olema isikuga, kelle puhul ei saa tekkida mitte mingit kahtlust tema sõltumatuses. Ei tohi kahtlustada vähimatki huvide konflikti, ka mitte institutsiooniliselt või seotult selle inimese varasema tegevusega. Ja see peab olema inimene, keda vajadusel abilised toetavad, aga kes ei koosta seda raportit mingite muude tööülesannete kõrvalt. See peab olema tema põhitöö. Just sellist seisukohta ma väljendasin tolle valitsuse istungil või valitsuskabineti istungil, samuti seda, et vähemalt esimesed raporti järeldused tuleb esitada mõne kuu pärast, mitte pikema aja pärast.

Nüüd see, kas tegelikkuses on olnud passiivne vajalikke samme astuma. Tõsiasi on see, et Finantsinspeksiooni nõukogu koosolekud on kinnised. Minu käsutuses ei ole informatsiooni selle kohta, kui palju ja kas üldse on nõukogu koosolekutel arutatud järelevalve kontrollide läbiviimist ning nende tulemusi, kui tegu on olnud Danske panga Eesti filiaalis läbiviidud järelevalvega ning koostööga Taani finantsjärelevalve asutusega. Ma ei ole teadlik, kas Riigikogu õiguskomisjon peab oma kuulamistel saama sellekohast informatsiooni ja kas te olete seda saanud. Aga vaadagem ajaliselt nende Eesti institutsioonide tegevust – Danske panga tegevust ei ole mõtet lahata, sest mängus on nende huvid –, vaadagem, kuidas meil on asjad kulgenud! Kindlasti me peame andma kaalutletud ja argumenteeritud hinnangu ka Danske panga tegevusele, nii filiaali kui ka emapanga tegevusele. Me vajame Eesti Vabariigi hinnangut selle kohta, Eesti Vabariigi institutsioonide hinnangut – siin ei ole mingit kahtlust.

Kui lugeda rahapesu andmebüroo ja Finantsinspeksiooni aastaraamatuid või raporteid, siis näeme, et tegelikult on avalikkuse ette jõudnud numbrid dünaamiliselt muutunud. 22. augusti arupärimise esitajad panid algul kirja summa 13 miljardit, pärast asendasid selle 8,5 miljardiga. Ma ei tea, kust see 8,5 miljardit tuleneb – ju see kuskilt lehejutust tuleneb. Ma ei tea, kust see 13 miljardit tulenes, ju ta mõnest teisest artiklist tulenes, eks ole. Kust tuleneb täna see 200+ miljonit? See tuleneb Danske panga mitteresidentide kahtlasest käibest Eesti territooriumil.

Kindlasti peab meil olema arusaam sellest, mis faasis kes mida teadis, mida eeldatavalt oleks pidanud teadma ja mida oleks pidanud selle informatsiooniga pihta hakkama. On võimalik, et süsteem toimis ladusalt tänu sellisele minimaalsele hoolsuskohustusele, nagu me oleme omistanud avalikele järelevalveasutustele. See on kindlasti täiendav signaal, et Eesti Vabariigis n-ö mehaaniliselt seda asja menetleti laitmatult. On võimalik, et sealt tuleb välja mingeid probleeme ja vajakajäämisi, mis puudutavad ka vastutust. Ja siis tuleb nende küsimustega eraldi tegeleda.

Üldiselt arvan, et meil ei ole mõistlik sellest probleemist distantseeruda – see ei ole arukas ega ka vastutustundlik. Kui me tahame olla selle riigi territooriumil peremehed, kes kaitsevad head ärikultuuri ja head ärikeskkonda, siis me peame astuma aktiivselt samme, kui on juhtunud mingisugused pahandused, mis on pikka aega kestnud. Siis tuleb leida relevantne lahendustee. Lihtsalt retoorikaga neid probleeme iseenesest olematuks ei tee.

16:52 Esimees Eiki Nestor

Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 140 ütleb, et Riigikogu liikmel on arupärimiste korral võimalik esitada üks küsimus. Mart Helme, palun!

16:53 Mart Helme

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud minister! Üks arupärimise küsimus oli, kas te nimetaksite need isikud, kes võisid olla vastutavad ja kes olid vastutavad sel perioodil, kui rahapesu toimus. Praegu on selgusetu, mida keegi teadis ja kui suur võiks olla kellegi tegelik vastutus selle mitte pahanduse, nagu te ütlesite, vaid kuriteo, süstemaatilise ja pikaajalise kuriteo toimepanemisel. Aga mu küsimus ei puuduta neid nimesid, ehkki need nimed tuleb kahtlemata ka päevavalgele tuua. Mu küsimus on selline: kas te ütleksite meile, missuguses formuleeringus on see süüdistus, mille alusel uurib asja praegu prokuratuur?

16:54 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh heale küsijale niisuguste küsimuste esitamise eest! Ma osutan nüüd sellele, et 2018. aasta juulis esitas William Browder Riigiprokuratuurile varasematest detailsema kuriteoteate võimaliku rahapesu kohta Danske panga Eesti filiaalis. Varem on olnud mitu juhtumit, kus tema kuriteoteate peale kriminaalmenetlust ei alustatud. 31. juulil 2018 alustas Riigiprokuratuur pärast avalduses ja selle lisades

esitatud informatsiooni analüüsimist kriminaalmenetlust. See on kogu informatsioon, mis ma prokuratuurist arupärimisele vastamiseks sain. Ma ei taha siin hakata oletusi püstitama. Kui hea arupärija soovib, siis ma hea meelega annan teile kirjalikult pärast sellele arupärimisele vastamist teada lisadetaile menetluse kohta, nii palju kui prokuratuur mulle neid anda saab.

Aga iseenesest on nii, et kriminaalmenetlust alustatakse siis, kui ilmnevad asjaolud, mis viitavad kuriteo toimepanemisele. See ei tähenda, et ilmtingimata on ka määratletud konkreetne isik või konkreetset isikud, olgu juriidilised või füüsilised, keda kas kahtlustatakse või süüdistatakse kuritegude toimepanemises. Praegu me saame öelda nõnda, et Eesti Vabariigi prokuratuuril on piisavalt alust kahtlustada kuritegude toimepanemist ja alustada kriminaalmenetlust. Meile on oluline teada sedagi, et pärast kriminaalmenetluse alustamist Eesti prokuratuuris käivitas kriminaalmenetluse ka Taani prokuratuur. Taani ja Eesti prokuratuur on moodustanud ka ühise uurimisgrupi.

Ja nüüd tuleb teha selget vahet kahte liiki uurimiskategooriate vahel. Üks liik on kriminaalmenetlused, kus käsitletakse n-ö definitiivselt rahapesu ehk kuritegelikult saadud vahendite ülekandmist või, ütleme siis, edasitoimetamist. See tähendab tegelikult, et algselt on olnud kuritegu. Ja mis iganes kuriteod need on võinud olla, need on toime pandud, nagu siin on kõneldud, meist ida pool, Venemaal. Need on konkreetset juhtumid seal raha lähtekohas: see vara raha näol on tekkinud kuriteo tulemusel. Ma vähemalt eeldan seda avaliku info põhjal. Härri Browder näiteks on viidanud, kuidas on toime pandud riisumine tema ettevõtte vastu.

Teine kategooria on finantsreeglite rikkumine. Finantsreeglite rikkumine selles krediitiasutuses viis panga taseme nii madalaks, et ei täidetud elementaarseidki hoolsusnõudeid, mis on seatud rahapesu tõkestamiseks ja raha laitmatuks liikumiseks. Sellele tegelikult kas otse või kaude viitab ka Danske pank ise – oma dokumendis asub ta just sellele seisukohale. Need on siis kaks eri tüüpi kategooriat toimuva hindamisel.

Mis puutub sellesse, kes konkreetset vastutavad, siis vastutamist on teatavasti mitu liiki. Üks on institutsionaalne vastutus, lähtudes hoolsuskohustusest: mida nende institutsioonide vastavaid ülesandeid täitvad inimesed tegid või jätsid tegemata. Ja teine on konkreetne vastutus, mille puhul võib tegu olla süü, kuritahtliku hooletuse või veel millegi muuga. Teatud isikud astusid kas tahtlikult või hooletusest mingisuguseid samme või jätsid midagi tegemata.

Ma arvan, et kindlasti tuleb hinnata kogu seda konteksti laiemalt. Me oleme seda mitu korda öelnud, vaadates neid majesteetlikke numbreid, mis avalikkuses, ka rahvusvahelises meedias on välja toodud. Mis ikkagi olid need objektiivsed tehioolud, mis motiveerisid teatud isikuid kanalina kasutama just nimelt selle krediitiasutuse Eesti territooriumil tegutsevat filiaali? Mis need motivaatorid olid? Krediitiasutusi on ju eri riikides palju. Mis oli see unikaalne usaldusvääruse garant nendele isikutele, kes seda rahapesuskeemi Eesti territooriumil kasutasid?

Ma väga loodan, et ka sellele küsimusele õnnestub nende erinevate menetluste käigus saada usutav vastus.

16:59 Esimees Eiki Nestor

Henn Põlluaas, palun!

16:59 Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea minister! Te ütlesite, et te pole Danske panga rahapesuga seotud analüüsi salajasi lisasid lugenud. Sellega seoses ma küsin: kas neid ei ole teile esitatud, kas need ei ole teid huvitanud või teil ei ole riigisaladuste luba?

17:00 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Minu andmetel on need salajased lisad olemas ma ei tea, kas kõigil – ma ei taha kasutada seda sõna – Eesti uurimisasutustel olemas, aga kindlasti on need Eesti Vabariigi finantsjärelevalve asutusel olemas. Põhjus, miks Danske pank pidas tarviliseks neid avalikkusele kättesaadavaks mitte teha, on seotud nimelt pangasaladusega. Mis puudutab Finantsinspeksiooni sisemist tegevust ja ka tehnilisemat laadi informatsiooni juhtunu kohta, siis tuleb tõdeda, et ega parlamendiliige või valitsusliige ei ole selles osas kuidagi eelispositsioonis, et võib nõuda või saada rohkem informatsiooni. See on omaette küsimus. Mulle on väidetud, et selleks, et saada täielikku informatsiooni – see küsimus kerkis üles seoses parlamendi õiguskomisjoni õigusega informatsiooni kätte saada – mingite episoodide puhul, tuleb vaata et seaduse muutmist kaaluda. Ma loodan, et nii draamatiline olukord ei ole. Aga

käimasolevate menetluste puhul on krediidasutuse tehiolude kohta informatsiooni kättesaamisel väga selged objektiivsed barjäärid olemas. Kas neid tuleks avalikkuse ülekaaluka huvi tõttu alandada, seda tuleb kindlasti eraldi analüüsida.

17:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Monika Haukanõmm, palun!

17:02 Monika Haukanõmm

Täna, härra juhataja! Hea minister! Kaheldamatult on Danske panga rahapesujuhtum mõjunud halvasti nii Eesti kui ka Põhjamaade panganduse mainele ja viinud ilmselt alla ka eri pankade aktsiate hinnad. Aga see selleks. Toimunu tähendab tegelikult seda, et me peame kogu teemat väga delikaatselt ja vastutustundlikult käsitlema, et mitte veelgi rohkem kahjustada enda ja Põhjamaade mainet. Ma ei taha viibutada näppu ega küsida, kes on süüdi, kes peab vastutama. Tahan vaadata rohkem tulevikku ja küsida, mida me oleme sellest juhtumist õppinud. Kas me oleme teinud sellest järeldusi, et me peame muutma midagi oma õigusaktides või me peame midagi muutma praktikas? Küsimus on selles, kas me oskame sellest midagi õppida ja langetada õigeid otsuseid, mida teha.

17:03 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Ma arvan, et kõigi süsteemsete ja ulatuslike probleemide puhul oleneb õppimisvõimelisus lähteküsimuse sõnastamisest. Ja lähteküsimus on praegu see, kas Eesti Vabariigi institutsioonid peavad seda olemuslikuks ja ulatuslikuks probleemiks, et meie riigis on tegu nii suure rahapesu kahtlusega. Kas see on meie jaoks probleem, millega me peame aktiivselt tegelema? Kui vastus on jaatav, st me leiame, et see ei ole kellegi teise probleem ja me ei ole pigem nagu pealtvaatajad selles olukorras – ja ma arvan, et see vastus peab olema jaatav –, siis on järgmine küsimus, millised saavad olla praktilised järeldused. Ma arvan, et jaatav vastus põhineb kahel eeldusel. Esimene eeldus on, et siin on, nagu härra Helme ütles, pika aja jooksul toime pandud süstemaatiline kuritegu. See on täiesti võimalik, kui otsustada nende tehiolude järgi, mis on avalikust meediast läbi käinud. See on relevantne õiguslik lähenemine sellele. Kui see, mis avalikkuses on esile toodud, osutub faktideks, kui tegemist on ulatusliku süstemaatilise, rahapesuga, siis kahtlemata on midagi meie riigi territooriumil tegemata jäetud. Ma tahan näha inimest, kes ütleb, et kõik on kõige paremas korras, kõik on kõige parema korra järgi toimunud, aga lihtsalt – vabandage väga! – juhtus nii. Kõik asjaomased keskkonnad on, me mööname seda, aasta-aastalt küll täiustunud, aga üleeuroopalistes rahapesu järelevalve aktides on sisemisi vastuolusid ja bürokraatlikkust. Samas on need tegelikult ikkagi üles ehitatud soovile seda tegevust tõkestada, mitte tegeleda toimunuga *post factum*. Kas me oleme siin Eesti riigis selles mõttes unikaalses olukorras? Loomulikult on selliseid juhtumeid ka muudes riikides. Nagu näha, selle üle eraldi poleemika käib ja küllap see Euroopa kontekstis satub laiemale tähelepanu alla, aga fakt on see, et minu meelest on vaja selles asjas fookus õigesti paika saada. Mina olen veendunud, et need kaks eeldust sellel on. Aga te küsisite konkreetsete tegevuste kohta. Loomulikult ma ei hakka siin varrukast puistama mingisuguseid praktilisi samme. Siin on kõlanud erinevaid ettepanekuid, näiteks on pakutud tagurpidi tõendamise koormust jm. Küllap need kõik on asjakohased ja neid tuleks kaaluda. Usun, et härra Tõniste juhitud komisjon ja ka eelmainitud raportöör, samuti teised institutsioonid pakuvad oma töö korras välja täiendavaid meetmeid. Ennekõike me peame andma teistele finantsasutustele ja investoritele üle maailma signaali, et Eesti on usaldusväärne keskkond raha paigutamiseks ja siin raha liikumine ei saa külge mingit kahtlast maiku. Ja teine oluline eesmärk on anda igasugustele slikerdajatele signaal, et Eesti kaudu ei tasu seda teha, sa võid rahast ilma jääda ja ka vangi sattuda.

17:06 Aseesimees Enn Eesmaa

Arno Sild.

17:06 Arno Sild

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Te olete oma vastustes kogu aeg rääkinud sellisest õiguskaitseorganist nagu prokuratuur ja finantsjärelevalve organist, aga ei ole olnud mingit kommentaari kapo kohta. Muidu nii efektiivne järelevalveorgan, kuidas nemad ka ei saanud pikka aega sellele asjale jaole? Kas neil ei ole siis juurdepääsu panga tegevusele, ei ole üldse võimalik panku

kontrollida või on mingid muud põhjused? Kas te natuke selgitaksite selle poole pealt seda tõsist probleemi?

17:07 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Jah, aitäh! Mis puudutab nn politseilist pädevust, siis sellega on nõnda, et meil on rahapesu andmebüroo, kelle nn ülene menetlusasutus on keskkriminaalpolitsei. Eesti riigis on politseiasutuste vahel teatavasti ära jagatud, millega tegeleb kapo lisaks spioonide avastamisele, millega tegeleb keskkriminaalpolitsei ja millega tegelevad piirkondlikud politseiasutused. Selle jaotuse kohaselt selline järelevalve tegelikult Kaitsepolitsei ameti pädevuses iseenesest ei ole. Minu käsutuses ei ole praegu informatsiooni, kas Kaitsepolitsei amet sai teabehanke korras mingisugust infot selle juhtumi kohta. Ega ma seda välistada ei saa. Aga küllap see edasistes menetlustes selgub.

17:08 Aseesimees Enn Eesmaa

Ain Lutsepp.

17:08 Ain Lutsepp

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Te puudutasite siin lähteküsimust, mis tuleks sõnastada, ja sõnastasite selle. Teie käest küsiti, millised on praktilised järeldused juhtunust. Võib öelda, et tegelikult sai Danske panga Eesti filiaali tegevus rahvusvahelise tähelepanu osaliseks algatatud kriminaaluurimise tõttu. Seda nõudis William Browder, eks ole, seoses Magnitski juhtumiga ja ka sisemine vilepuhuja. Millised on sellest tehtavad praktilised järeldused? Mida võiks edaspidi teha? Kas probleem on see, et Eesti Finantsinspeksioonil ja rahapesu andmebürool ei ole piisavalt olnud vahendeid, võimalusi, kompetentsi või ma ei tea, mida, et niisuguse juhtumi korral kriminaaluurimislik kohtu-case algatada?

17:09 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Siin on küsimus tegelikult selles ja see oli ka algne arupärijate küsimus, millal sai prokuratuur asjaoludest teada. Ma osutasin sellele, et prokuratuur iseenesest ei ole nagu haikala, kes ujub ringi ja otsib ohvreid. Tema tegevuse loogika on, et järelevalveasutused annavad talle informatsiooni ja pöörduvad tema poole mingite taotlustega. Sellelt pinnalt on prokuratuuril võimalik menetlusi alustada. Aga minu arvates siin on kindlasti põhjust analüüsiks, kui laitmatu või õigemini kui puudlik selle info liikumine oli.

Nüüd sellest, kas järelevalveasutustel on ressursi piisavalt. Tehniliselt on alati võimalik koostada analüüs, millistes tehiooludes sellised juhtumid oleksid olnud kas välditud või väga kiiresti Eesti territooriumil tõkestatud. See on üks legitiimne juhtimisvigade korrigeerimise mudel. Ma arvan, et praegu tasuks kindlasti ka parlamendi õiguskomisjonil kelleltki küsida, mismoodi oleks saanud seda kõike vältida. Kui te küsite, kas minu käsutuses on infot, et enama ressursi omamine – ma pean silmas personali – nendes mõlemas asutuses oleks aidanud seda suurema tõenäosusega ära hoida, siis loomulikult ma ei saa vastupidist väita. Finantsinspeksioonis on vist tööl 90 inimest. Kui neid oleks näiteks 100 või 190 inimest, ju siis oleks seda tõhusamalt tõkestatud. Sama käib muude asutuste kohta. Aga ma ei saa väita ka seda, et just personali vähesus tingis sellise sündmuste ahela. Küllap menetlemine annab kõigele vastuse.

Väga palju on seoses selle juhtumiga ka Eesti pinnal ühemõttelisi seisukohti väljendatud. Mina seda ei julge. Ma ei julge anda ükskõik milliseid hinnanguid ega toimunut kvalifitseerida. Puudub lihtsalt informeeritus. Ma ei tea, kui hästi on salajase infoga varustatud need isikud, kes väga kindlal toonil mingeid hinnanguid on jaganud. Ma tuletan meelde, et me asetseme selgelt keset ühe suurpanga huve, kes ei ole selles asjas erapooletu. Läinud nädalal, vist kolmapäeval, ujus Bloombergis välja uudis, et Eesti kaudu on pestud üle triljoni euro. Maakeras SKT on, ma ei tea, palju see on, ütleme, et 70 triljonit dollarit, ja nüüd üle triljoni on Eesti kaudu pestud! Ma saan aru, et Eesti Pank lükkas selle ümber, kinnitades, et tegemist oli valeuudisega. Oli see objektiivsel põhjusel ilmunud teade või keegi tekitas meelega valeuudise – ei tea. Küllap võistlevad kogu aktsioonis omavahel väga erinevad finants- ja muud ärihuvid ning kahtlemata on panga huvi miskitpidi kõigest distantseeruda.

Ma arvan, et meie peaksime siin olema erapooletu kohtu mõistja – lahku kirjutatuna, mitte kokku nagu tavaliselt –, kes annab hinnangu Danske emapanga käitumisele, filiaali töötajate käitumisele, Eesti

Vabariigi institutsioonide käitumisele ja ka rahvusvahelisele järelevalvekeskkonnale. Ja kui miski on meie hinnangul kehvasti olnud, siis me anname sellele ausa hinnangu, ning kui miski on meie hinnangul juhtunud objektiivsetel põhjustel, siis me anname ka sellele ausa hinnangu.

17:13 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur tänu ministrile! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised ja arupärijate nimel teist korda Jaanus Karilaid, palun!

17:13 Jaanus Karilaid

Aitäh juhatajale! Head kolleegid! Iseenesest väga huvitav olukord on tekkinud. Ühelt poolt öeldakse, et me tahame teada tõde, teiselt poolt öeldakse, et me ei tohi olla poliitilised. Poliitiliseks olemine, nagu ma aru saan, välistab tõe. Oled poliitik, siis räägid vaid poliitilisest vastutusest. Keegi võiks mulle öelda või keegi teadja, suhtekorraldaja või poliitiline konkurent võiks mulle teha nimekirja, milliste teemade puhul me võime olla poliitilised ja milliste teemade puhul ei tohi. Õiguskomisjon pole mitte kordagi kellegi peale näpuga näidanud. Me oleme korraldanud parlamentaarset ärakuulamist. Ma tänan siin Vabaerakonda, ma tänan EKRE-t, sotsiaaldemokraate, Isamaad ja Keskerakonda, ma tänan kuuest erakonnast viit erakonda, kes on parlamendis esindatud ja keda huvitab tõde. Mina ei ole selgeltnägija, mina ei oska kellegi hingepõhja näha ega tea, kellel on küsides taga poliitiline kaalutlus ja kes tahab siiralt tõde teada. Aga fakt on see, et rohkem kui kümne aasta jooksul sai toimida suuremastaabiline skeem. Ometi oleme maksumaksja raha kasutades delegeerinud võimu poliitilisele tasandile, kus tuleks administratiivset ressursi suunata nõndaviisi, et sõelad oleks piisavalt tihedad ja tugevad, nii et kurikaelad sealt läbi ei mahuks. Aga mahtusid, üle kümne aasta mahtusid! Ma juba tänasin viit erakonda. Õiguskomisjon on teinud selles mõttes tänuväärset tööd, et ka justiitsminister tugines oma ettekandes õiguskomisjoni materjalidele, mis on koostatud õiguskomisjoni ärakuulamisintervjuude põhjal.

Peaprokurör on meile tunnistanud, et informatsioon ei liikunud piisavalt hästi. Aga kelle vahel see ei liikunud piisavalt hästi? Me jätkame ärakuulamisi.

Ma proovin olla täna võimalikult apoliitiline, kuna on öeldud, et niimoodi jõuame tõele paremini jälile. Kui Finantsinspeksioon kolm nädalat tagasi endale suhtekorraldaja palkas, siis nende sõnumi tootmine läks hoopis teistsuguseks. Räägitakse mainekahjust. Aga, head sõbrad, mainekahju on juba ju tehtud! Ning kas me siis, kui meie teostame üksteise üle poliitilist järelevalvet ja tahame teada, kes vastutab nende sigaduste eest, põhjustame kuidagi mainekahju? Aga 200 miljardit küsimärgi all – see mainekahju on ju tehtud! Kuidas on võimalik parlamentaarse kontrolli käigus mainet veel kahjustada, sellest ei saa ma aru. Selline jutt on poliitiline lämmatamine, see on teema peitmine, see on poliitiline põgenemine! See on tegelikult suhtekorraldajate ja teatud poliitilise jõu tegelik eesmärk.

Me oleme kutsunud rahapesu andmebüroo inimesed õiguskomisjoni. Nad on tulnud ja kõikidele küsimustele vastanud, nii palju kui seadus on lubanud. Finantsinspeksiooni inimesed on korduvalt kohal käinud, peaprokurör on käinud, kaitsepolitsei on käinud. Õiguskomisjon on esitanud kutse rahandusministrile aastail 2009–2014 Jürgen Ligile, kes oli ka Finantsinspeksiooni nõukogu esimees. Meie soov oli, et ka tema tuleks õiguskomisjoni istungile. Olen teda kutsunud nii kirjalikult kui suuliselt. Ta väitis, et 8. oktoobril ehk täna oli rahanduskomisjonis arutelul riigieelarve ja ta ei saa tulla. Me seda mõistsime ja oleme paindlikud. Hea Jürgen, kes sa praegu oled oma toas ja vaatad televiisorit, me kutsume nüüd teist korda: tule 11. oktoobril kell 11 õiguskomisjoni! Tule räägi sellest, kuidas Finantsinspeksiooni nõukogu tööd tegi, kuidas informatsiooni saadi, kuidas probleeme fikseeriti. Kui ikka Finantsinspeksiooni ametnikud Danske panga filiaali uksele koputasid ...

Palun lisaiega!

17:18 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, kolm minutit juurde!

17:18 Jaanus Karilaid

... kui tehti telefonikõnesid, saadeti meile ja kui sa nägid, et sinu struktuur tahab tööd teha, miks sa seda ei võimaldanud? Kas siis nõukogu ütles, et jätkake veel kümme aastat sedasi, eks me mingil ajal võtame selle teema üles? Kas ma helistan Taani rahandusministrile või viin selle teema valitsuskabinetti või toon probleemi parlamendi ette ja näitan, et meie õiguskeskond ei ole piisavalt tugev, seal on augud sees.

Ühe emapanga filiaal asukohariigis saab olla kohalikust õigusruumist väljaspool ja toimetada omatahtsi, rikkudes Eesti mainet. See tuli hiljem välja, nagu siin korduvalt on mainitud. Nii et ma loodan, et Jürgen tuleb õiguskomisjoni ja annab ammendavad vastused. Võib-olla veenab ta õiguskomisjoni ümber, et nõukogu tasand on teinud oma tööd piisavalt hästi ja väärib ordenit ja tunnustust, nagu siiamani on proovitud ka avalikkusele mõista anda.

Nii et parlamentaarne kontroll, ärakuulamise, vastuste otsimine – kui see on kellegi jaoks poliitiline tegevus, mitte tõe otsimine ... Ma ei saa aru, kuidas saab tõe teistmoodi teada saada. Kas me delegeerime selle kohustuse ja anname võimutäie ainult peaprokurörile, ütleme talle: sina vastutad selle eest, meie enam sellesse teemasse ei sekku? No see on absurd! Nii et siin on väga palju vastuolusid.

Ma loodan, et me liigume nende viie erakonnaga selles küsimuses edasi. Novembri teises pooles parlament teeb omapoolse aruande ja esitleb seda ka valitsusele ja avalikkusele. Me teeme oma ettepanekud, kuidas, nagu siin küsis hea kolleeg Monika Haukanõmm, tulevikus meie õiguskorda nii tugevdada, et midagi sellist enam kunagi ei juhtuks, aga küsime ka – andke andeks, me ei saa seda küsimust kõrvale jätta –, kuidas see kõik sai juhtuda. Kas me tõesti ütleme, et me kõik vastutame selle eest kollegiaalselt – Eesti Vabariigi kodanikud, kõik ministrid ja valitsused – ega küsi, kes selle eest vastutab? Kui Eesti Panga esindaja käis õiguskomisjonis, siis väitis ta, et juhtiv roll kogu finantssüsteemis turvalisuse ja usaldusväärsuse eest vastutamisel on rahandusministril. Kas me paneme selle Eesti Panga seisukoha kahtluse alla? Jätku tööle! Aitäh!

17:20 Aasesimees Enn Eesmaa

Mart Helme.

17:21 Mart Helme

Lugupeetud eesistuja! Härra minister! Kolleegid! Palju asju on öeldud ja aitäh ministrile ka vastuste eest. Nii mõnigi asi sai pisut valgust peale, aga nii mõnigi asi jäi ikkagi väga tõsiselt kriipima. Ja kriipima jäi see, et meile räägiti siin unejuttu. Eile räägiti unejuttu, et vaja on läbi viia analüüs. Murphy seadus aga ütleb, et kui te tahate midagi surmata, siis looge komisjon. Loom analüüsikomisjoni, analüüsime, teeme koosolekuid, kirjutame aruandeid, aga tegelikult probleemi ei lahenda. Praegu on mul täpselt selline tunne: analüüsime, et mitte probleemi lahendada, sest probleemi lahendamine tähendab mainekahju. Lugupeetavad, mainekahju on juba sündinud! Ja mainekahju on võimalik heastada üksnes juhul, kui me kõik need asjaolud, kogu selle pika rahapesu loo päevavalgele toome ja toome päevavalgele ka need inimesed, kes vastutasid ja oma töö tegemata jätsid või korruptsiooniga kaasa läksid. Vaat selleks on tõesti vaja analüüsi.

Miks ma küsisin kohapealt, missugune on see formuleering, mille alusel prokuratuur praegu asja menetleb? Väga lihtsal põhjusel. Sest sellest sõltub, kas uuritakse *pro forma*, et öelda, no näete, prokuratuur uuris, jõudis ummikusse, on nii, nagu on, aga mainekahju on heastatud, näete, prokuratuur tegi selgeks, et tegelikult läks jah natukene nihu, aga midagi hullu ei ole. Või prokuratuur uurib niimoodi, et tõepoolest kõik asjaolud päevavalgele tuuakse ja tuuakse päevavalgele ka kõik inimesed, kes oma tööd ei teinud, kes ei olnud võimelised oma tööd tegema või kes tegid oma tööd nii, et see tuli rahapesijatele kasuks. See peaks olema prokuratuuri tegelik eesmärk. Aga ma olen meie nn õigusriigis korduvalt märganud, et prokuratuur viib läbi uurimised, mis jõuavad selle tulemuseni, et otsad kaovad vette: mitte midagi päevavalgele ei tule, midagi ei tuvastata, aegumistähtaeg tuleb peale, dokumendid on kadunud jne. Tegelikult tulemust ei ole, aga uurimine on läbi viidud. Me hoiame sellel asjal parlamendis silma peal. Me ei saa kuidagi nõus olla, et prokuratuur või minister tuleb ühel hetkel meile siia ette kandma ja ütleb, et lugupeetavad, kaugemale me minna ei saa, see lihtsalt ei ole võimalik – sein on ees või aegumistähtaeg on kukkunud. Sellega ei saa nõus olla! Sellega ei saa kuidagi nõus olla! Toimunu mastaap on nii kolossaalne, et me ei saa rääkida mingisugusest näpuveast. See periood on nii pikk, et kuidagi ei saa rääkida mingist kahe silma vahele jäämisest. Kui sellest räägitakse, siis püütakse avalikkust ja ka parlamenti lihtsalt lollitada.

Sel teemal on uurimise algatanud üks Suurbritannia eriorganisatsioon – ma ei mäleta, kas luureorganisatsioon või mingi muu organisatsioon –, sel teemal on uurimise algatanud FBI, sel teemal on uurimise algatanud ka mingi Šveitsi institutsioon. See lugu on juba rahvusvaheline ja enam ei ole võimalik mainekahjut meil kodus asja kalevi alla lükkamisega ära hoida või heastada.

Palun lisaatega!

17:25 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun! Kolm minutit juurde.

17:25 Mart Helme

Ma just praegu kontrollisin, õigemini palusin nendel kolleegidel, kellel on nutitelefon, kontrollida, kas meil on õigusabileping Ameerika Ühendriikidega. On! Me peaksime kokku leppima selles, et vältida rahapesijate ja rahapesusse kaasatute, samuti hooletute ja muidu tõrksate uurijate vastutegevust töö päevavalgele toomisel. Me peaksime sõlmima praegu kokkuleppe Ameerika Ühendriikidega, et sealt tuleks meile appi eriprokurör, kes Eestist väljaspool olijana ning väga võimsa riigi uurimisagentuuri toel need asjad päevavalgele tooks. See ei ole suveräänsuse loovutamine, see on rahvusvaheline koostöö kuritegevuse ja rahapesu tõkestamiseks tulevikus ja juba toimunud rahapesu paljastamiseks.

Ma ütlen teile, mispärast meie väikest fraktsiooni kardetakse. Kardetakse sellepärast, et meie oleme need, kes niisuguseid radikaalseid samme on valmis astuma ja astuksid. Kartellierakonnad neid ei astu. Kartellierakonnad veeretavad kuuma kartulit ühest põuetaskust teise. Aga neid samme on vaja astuda. Ma tahan veel kord rõhutada üht äärmiselt olulist aspekti. See aspekt puudutab meie idanaabri eriteenistusi. Mul ei ole vähimatki kahtlust, et arvestatav osa sellest rahast oli eriteenistuste Eestis läbipeetav raha, millega rahastati eriteenistuse agentide tegevust nii Eestis, mujal Baltimaades kui ka Euroopas laiemalt. Ja juba ainuüksi sel põhjusel tuleb need asjaolud lõplikult välja selgitada. Juba ainuüksi sel põhjusel tuleb meie liitlasriikidega, eelkõige Ameerika Ühendriikidega koostööd teha, sest see ei ole mitte ainult finantskuriteo paljastamine, vaid see on ka meie suveräänsusele, meie riiklusele ja meie liitlastele ohtliku luuretegevuse paljastamine.

Nii et, lugupeetud minister, me täname teid vastuste eest, mis olid osaliselt valgustavad, aga osaliselt mitte just väga valgustavad. Kindlasti me tegeleme selle teemaga koos õiguskomisjoniga ja asjast huvitatud erakondadega edasi. Samas juhin tähelepanu, et on üks erakond, mis *in corpore* puudub – nende jaoks on 200 miljardi euro pesemine läbi Eesti panga tühiasi. Tühiasi, näpuviga! Ma arvan, et see näpuvea teinud näpp osutab praegu väga õiges suunas, selle erakonna suunas. Seega, lugupeetud minister, ma arvan, et selle teema arutamiseks me kohtume veel. Aitäh!

17:29 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

17:29 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Head allesjäänud kolleegid! Fakt on see, et meie territooriumil oli võimalik väga pikaajaline organiseeritud kuritegevus. Nüüd on küsimus, kas meie oleme võimelised kaasa aitama sellele, et toimuks tulemuslik uurimis- ja kohtumõistmisprotsess. Riigikogu ja poliitikud laiemalt ei ole muidugi institutsioon, kes mõistab kohut. Selle kaasuse puhul peaksime selgeks tegema, kas on olemas puudujäägid seadustes ja kas karistuspoliitika valdkonnas on kõik paigas või mitte. Väga selgelt on öeldud, Eesti on väga leebe. See on säärane nõukogude aja pärand, me ei ole selle teemaga tegelenud. Siin on räägitud erinevatest ümberpööratud tõendamise kohustustest jne, aga ma ütlen, et parlament on ennast hooletusse jätnud ja lasknud valitsuse esindusel öelda, et oodake, me tuleme nende ettepanekutega, teie ei pea sellega tegelema. Vastupidi! Kui mitmel kohtumisel on see probleem välja toodud ja võimalikud lahendused lauale pandud, siis miks ikkagi ei võta parlamendiliikmed algatustest ja ettepanekutest kinni ega hakka neid ellu viima? Siingi näen järjekordselt, et Riigikogu on passiivne. See on see tava, mille järgi me siin elame, ja see on vale tava.

Teiseks: kas me saame selle kaasuse puhul öelda, et pädevuste ja ressursside jaotus on õige? Vaadates ressursside jaotust ja seda, mismoodi meil riigieelarvet menetletakse, tundub paraku, et see on jälle meie jaoks üks tühi kaev. Meil oleks täna väga õige nendele küsimustele vastata, aga meil ei ole seda võimalust, sest opositsiooni poolt ei ole mõistlik teha ettepanekut mingite ressursside ülekandmiseks – see on ju valede inimeste ettepanek.

Kolmandaks, valitsuse juures tegutseb rahapesu tõkestamise komisjon. Kas me oleme siiani teadlikud olnud, et selline komisjon tegutseb? Seda esiteks. Ja teiseks: kas me oleme võimelised selle üle järelevalvet teostama? Ei ole ju! Seal on kõikidest asutustest palju kõrgeid ametnikke, aga loota sealt meie jaoks sisulisi ettepanekuid on, nagu ma aru saan, asjatu. See komisjon tuleb heal juhul kaks-kolm korda aastas kokku ja siis püüab päevapoliitilistel teemadel reageerida. Ma arvan, see korraldus ei ole

mõistlik.

Mis veel on kuulamiste käigus välja tulnud? Ma rõhutasin ka oma küsimuses natukene, et eri institutsioonid – rahapesu andmebüroo, kripo, Finantsinspeksioon – kõik tunnevad, et Rahandusministeeriumi roll selle töö koordineerimisel, probleemi lahendamisel on olnud väga passiivne, kuigi see on tema pädevuses. Ma saan väga selgelt öelda ka seda, et kogu valitsuskoalitsioon on olnud väga passiivne. Ja nüüd tuleb üks rahvasaadik koalitsiooni poole pealt ja püüab selle kõik valimiskampaania konteksti panna! Kaks suurt parteid peavad ju omavahel kaklema ja neil oleks selleks teemasid juurde vaja. Kui see teema on üks nendest võimalikest, siis see ei ole tõsiselt võetav. Minu jaoks ei ole see tõsiselt võetav! Minu jaoks on tõsiselt võetav see, kui me püüame eespool välja toodud küsimused lahendada.

Palun aega juurde!

17:33 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, kolm minutit juurde!

17:34 Külliki Kübarsepp

Minu sõnum on see, et parlamendi roll ei ole olla õigusemõistja, selleks on muud institutsioonid. Ning kui külvatakse usaldamatust nii uurimisasutuste kui õigusemõistjate vastu, siis on see väikeriigile suur julgeolekurisk.

Danske panga juhtum on Eesti riigile tekitanud väga suurt mainekahju. Meie ülesanne on püüda meie maine uuesti positiivseks muuta. Minu arvates raportite koostamine ja asjaga rohkem tegelemine on iseenesest positiivne märk: me tegeleme asjaga, me ei passi niisama pealt. Ja rõhutan veel kord, et me peame kaasa aitama selleks, et selgitataks välja need tegelikud kurjategijad, kes ka siin Eesti riigi territooriumil toimetasid ja võib-olla toimetavad tänagi. Paraku on asjaomaste institutsioonide töökoormus nad uppi ajanud, nad ei suuda lisaks Danske panga avaliku huvi teemadele jooksvate probleemidega tegeleda. Me peame kaasa aitama, et need inimesed leitakse üles, et nende üle toimub kohtumõistmine ja nad saavad oma karistuse. Aitäh!

17:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Rohkem sõnavõttusoove ei ole, kuid minister kasutab õigust lõppsõnavõtuks.

17:35 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Lugupeetav Riigikogu aseesimees! Rahvaesindajad! Prokuratuur teeb karistusõigusliku tööriistakasti alusel oma järeldused ja esitab oma hinnangud. Kuid loomulikult ta juhindub sellest karistusõiguslikust raamist, mis õigusriigis kehtib. Mingites küsimustes võib aegumise probleem esile kerkida kahtlemata ja seda tuleb õigusriigis arvestada. Samas ma juhin tähelepanu ühele asjale, mida on kunagi öelnud Mihkel Oviir: tõde ei aegu. See, et karistusõigustiku kohaselt ei pruugi riigil mingite asjade korral süüstavat pädevust olla, ei tähenda seda, et Eesti Vabariigi avalikkusel, Eesti Vabariigi riigiinstitutsioonidel ei ole õigust teada, mismoodi need asjad aset leidsid. Ja sellele ongi suunatud need eraldi menetlused, mida ma kirjeldasin ja mis on lahus prokuratuuri menetlusest.

Mis puudutab praktilisi samme, siis loomulikult on Justiitsministeerium ja Riigiprokuratuur juba asunud koostama nende sammude kava, et tulevikus niisugust tegevust tõkestada. Näiteks praegu ei saa rahapesualase kokkuleppe kui kuriteo puhul kasutada tõendite kogumiseks jälitamistoiminguid. Rahapesualase kokkuleppe tunnistaja mõjutamine peaks olema eraldi sanktsioneeritav süütegu ja ka rahapesualase kokkuleppe eest peaks olema ette nähtud karmim karistus. Lisaks ma olen teinud ettepaneku anda ulatusliku rahapesu juhtumite menetlemine ka Euroopa Prokuratuuri pädevusse. Need praktilised sammud on töös ja lähiajal me kindlasti esitame oma ettepanekud parlamendile arutamiseks.

Oli ka küsimus, ega parlamendil seadusandjana, rahvaesindusena ei puudu pädevus või kõlbeline õigus sellise küsimusega tegeleda. See oli nagu kahtluse alla seatud. Loomulikult on see moraalselt või parlamentaarset kultuuri mittemõistvalt vildakas arusaam. Parlamentaarses riigis tegeleb parlament asjadega, mis on olulised – olulisus ongi määrav. Kahtlemata on see juhtum või see tegelikult kaua aega toiminud ulatuslik süsteem – vähemalt on seda avalikkusele niimoodi serveeritud – oluline. On raske nimetada muid juhtumeid, mida me võiks ka olulistena käsitleda, aga parlament on ju hinnanud näiteks ka viljavargust ja muidki süütegusid, mille suurusjärgud on väiksemad.

Härja Helme ütles, et tuleks lausa Ameerika prokurör appi kutsuda. Mul oli Ameerika Ühendriikide ajutise asjuriiga eelmisel nädalal vestlus ja me kõnelesime ka sellest. Ma väidan, et Eesti on valmis igakülgsele Ühendriike abistama. Loomulikult on meil õigusabileping ja meie institutsioonid teevad igal juhul tihedat koostööd. Siin ei ole mingisugust eraldi asjaajamist sel puhul vajagi. Kahtlemata huvitab Ameerika Ühendriike, nagu ka Šveitsi, Suurbritanniat ja muidki riike, keda see puudutab, kuna nende pankadesse on raha üle kantud, mis siis tegelikult juhtus. Nende riikidega peabki meie prokuratuur koostööd tegema. Ma juhin tähelepanu sellele, et kui me kaalume rahvusvaheliste ekspertide kaasamist asjas selguse saamiseks ja usalduse loomiseks, siis see ei ole pretsedent. Ma tuletan meelde Eesti Maapanga juhtumit. Maapangast virutati ära, mäletate, miljard krooni. See oli vist Siimanni valitsuse ajal. Siis valitsus tellis eraldi raporti ühelt kolmandast riigi eksperdilt, kes ajaloo iroonia tõttu oli Taani endine riigikontrolör. Eigel Molgaardilt telliti raport ja tema andis tegelikult vastuse. Toonane valitsus leidis, et on vaja kõrvalt hinnang saada, vaid nii saab usaldusväärsuse taastada.

Mis puudutab Riigikogu õiguskomisjoni tööd, siis loomulikult tuleb parlamenti kohale kutsuda institutsioonide esindajaid. Ma julgustan teid välja kutsuma ka Taani institutsioonide esindajaid, näiteks endist Taani finantsinspektsiooni juhti. Tulgu ja seletagu! Muuseas, kevadel astus ta ametist tagasi. Ta oli endine Danske panga finantsjuht. Ja see isik pidi tegelikult korraldama Taani kogu finantsjärelevalvet, sealhulgas, ma juhin tähelepanu, ka Danske panga ja tema filiaali üldise järelevalvevõimekuse üle. Ma arvan, et ka selliseid isikuid oleks teil hea meel näha Riigikogu hoones aru andmas ja küsimustele vastamas.

Ja küsimus ei olegi ju ainult kohtulikus tões, nagu õigesti märkis Kõlliki Kõbarsepp. Asi on lihtsalt selles, et parlamendis on parlamendiliikmetele väljendatud mõtted muutuvad osaks avalikust teadmisest. Tegemine on küsimusega, mida võib-olla väga paljud Eesti inimesed või inimesed mujalt maailmast tahaksid esitada ja parlament saab olla nende heas mõttes ruuporiks. Aitäh!

17:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur aitäh, austatud minister! Peeter Ernits, mis laadi küsimusega tegu on? Näpp läks kogemata peale? Seda juhtub. Oleme tänase põhipäevakorra küsimused läbi arutanud.

4. 17:41 Vaba mikrofoni

17:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Kui midagi jäi veel hinge peale kripeldama, siis pärast haamrilööki on võimalik kasutada vaba mikrofoni, kaasa arvatud Peeter Ernitsal. Palun!

17:41 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Head vähesed kolleegid! Fraktsioonitutel liikmetel ei ole suurt kõneõigust, aga meie selle nädala programmis on esimesel lugemisel mitu eelnõu. Üks neist on eelnõu 678, mis tuleb kolmapäeval arutusele ja mida hakkab esitlema just praegu lõpetanud justiitsminister. Ma mõtlesingi, et kasutan vaba mikrofoni võimalust ja räägin sellest eelnõust.

See ei puutu eriti asjasse, mis eelnõu nimi on, aga selle tekst on mõtlemapanev. Tegemist on eelnõuga, mis käsitleb kõlvatut konkurentsi. Ma rõhutan: eelnõu otsene sisu pole praegu oluline. Aga oluline on see, et ma lugesin loomulikult selle kõik läbi, aga mitte mõhkugi aru ei saanud. Ja siis hakkasin vaatama kooskõlastustabelit, ja mida ma leidsin sealt? Et mitte ainult mina ei saa aru, vaid ka Riigikohtu liikmed ei saa aru. Tsiteerin: "... tegelikult ei ütle see ärisaladuse sisu kohta mitte midagi. / --- / Seadus peab olema arusaadav võimalikult paljudele isikutele ning kui mingil põhjusel ei ole võimalik esitada seaduses endas selget teksti, tuleb selgitusi jagada vähemalt seletuskirjas. Seega oleks vajalik vähemalt eelnõu seletuskirjas tuua näiteid, milles võib seisneda ärisaladus." Ärisaladus on kogu selle eelnõu keskne mõiste. Ja edasi küsib Riigikohus: "Kas selliseid ebaselgeid definitsioone peab pimesi Eesti õiguskorda üle võtma? Kas sellises küsimuses on olnud varem probleeme?" Kordan: see on Riigikohtu arvamus. Ja nüüd, pange tähele, mida vastab Justiitsministeerium must valgel: "Jah, selliseid ebaselgeid definitsioone peab "pimesi" Eesti õiguskorda üle võtma." Ja ministeerium tunnistab järgmise lausega, et taolisi asju on varemgi olnud. Seega ütleb Justiitsministeerium praeguses ministri isikus ka riigikohtunikele, et tuleb lõuad pidada ja edasi teenida. Pole teie asi pärida, mis on selle seaduseelnõu

mõte, ja isegi kui te aru ei saa, siis teenige rahulikult edasi.

Ma vaatasin ülevaadet, kuidas Eesti on eurodirektiive üle võtnud. 2017. aastal võeti üle 43 eurodirektiivi. Direktiivi ülevõtmiseks muudeti 39 korral seadust või koostati uus seadus. Aasta varem oli neid 21 ja kokku oli 17 rikkumismenetlust. Ja nüüd huvitav asi: Eesti on üks parimaid Euroopa Liidu direktiivide ülevõtjaid. Eesti on üks Euroopa Liidu neljast liikmesriigist, kelle arvel on kõige vähem valesti üle võetud direktiive: nõuetele vastavuse puudujääk on vaid 0,2%. Teiseks, Eestis on direktiivide ülevõtmise keskmine viivitus 7,2 kuud, mujal 10,1. Ja kolmandaks, Eesti on väga heas kirjas ka algatatud rikkumismenetluste arvu poolest: tagant neljas. Enim rikkumisi on suurel Itaalia, Saksamaal ja Hispaania. Muuseas, ka see eelnõu, mida me kolmapäeval hakkame arutama, oleks pidanud juba suvel olema vastu võetud.

Ja ma küsin nüüd – ma kohe lõpetan –, kuidas seda kõike nimetada. Eesti on tõesti väga usin riik. Me võtame vastu ükskõik mille ja seda isegi siis, kui ka meie kõige helgemad pead, riigikohtunikud, ei saa asjast mitte mõhkugi aru. Ja nüüd ma pidin kuulma, kuidas auväärt justiitsminister siin väga kirglikult seletas, et me oleme suveräänne riik, me kontrollime oma territooriumi ja kõike, mis siin toimub. Ja ma pean uskuma, et me oleme suveräänse riigi parlamendi suveräänsed liikmed. Jah, tõsi, need vähesed, kes praegu on saali jäänud, vahest on. Aitäh tähelepanu eest!

17:46 Aseesimees Enn Eesmaa

See oli peaaegu et esmakordne juhtum selle saali ajaloos, et seaduseelnõu kommenteeriti enne selle esimest lugemist, kuid kolleeg Peeter Ernits kasutas selle võimaluse ära. Tavaline on see, et fraktsioonidesse mittekuuluvad saadikud esitavad arupärimisi, näiteks ministritele. Tõsi, vastuste saamine võtab üsna kaua aega. See oli ka põhjus, miks istungi juhataja lubas Peeter Ernitsal lubatust natukene kauem rääkida. Märts Sults, palun!

17:47 Märts Sults

Auväärt eesistuja! Auväärt kolleegid! Täna tahan rääkida jälle Valga Haigla sünnitusosakonnast. Mitte niisama rääkida, vaid panna vahefiniši punkti. Kaks nädalat sellest juttu ei olnud, sest ma ei tahtnud mõjutada töövaidluskomisjoni, kes parasjagu menetles otsust, mis langetati 1. juulil suletud sünnitusosakonna arstide töölt äraminemise kohta. Neid ei koondatud, vaid nad vallandati, aga vallandati osakonnast, mida enam ei ole. Me ootasime vastust, milline tuleb töövaidluskomisjoni otsus. Ja otsus tuli. Ja otsus tuli sihuke huvitav: vassiv ja võltsitud dokumentidega, millest ma tahtsingi täna rääkida.

Nendes dokumentides on kuupäevad valed, tekstid valed, tekstid ei kattu, kirjadel ei ole numbraid. Sääraseid hulle vigasid ei saa endale lubada isegi kõige madalama astme ametnikud. Kui ülikoolis, kus õpitakse ka kirjade koostamist, vastuste koostamist ja aruannete koostamist, tehakse selliseid vigu, siis saab väga halva hinde ja tuleb teha korduseksam. Kuid reaalses elus korduseksameid ei ole. Reaalses elus on tegevused, karistused ja tulemused. Ma andsin kõik need töövaidluskomisjoni dokumendid üle väga auväärsele advokaadibüroole – nime ma praegu ei nimeta – ja asi on menetlemisel. Tuvastati juba väga tugevad rikkumised just nimelt asjaajamises. Asjaajamiskorra rikkumised algasid Valga Haigla nõukogu juhatuses, hakkasid pihta Tartu Ülikooli Kliinikumi juhatuses ja jõudsid välja kuni haigekassani. Nendesamade andmete põhjal alustatakse põhimõtteliselt kriminaalasja menetlust, sest nende rikkumiste puhul on tegemist kriminaalkuriteo koosseisuga. Nii et mingist hetkest alates läheb selle asja uurimine väga täpseks ehk prokuratuuri kätte. Ja siis vaatame, mis sellest lõpuks välja tuleb.

Kui nüüd juhtunut üldistada, siis kui asi on seotud meditsiiniga, meditsiinihangetega ja meie, maksumaksjate raha liigutamisega meditsiini valdkonnas, on korralagedus igal pool. Kas äkki ongi nii, et Valga sünnitusosakonda polnud tarvis sulgeda sellepärast, et seal oli vähe sünnitusi, vaid see oli hoopis kellegi äriplaan? Kahe haigla juhatuse esimees võis olla üks ja sama inimene ja võtta vastu täiesti erinevaid otsuseid. Kas see oli kellegi äriplaan? Kas Tartu Ülikooli Kliinikum tahtis Kagu-Eestit ja Lõuna-Eestit võrgustada sellepärast, et see ei olnud mitte inimestele kasulik, vaid see oli kellegi äriplaan? Ja kas praegu tahab Tartu Ülikooli Kliinikum võrgustada ka Tallinna linna? Kas see on inimestele kasulik või on see kellegi äriplaan?

Oleks hästi palju jõudu ja jaksu prokuratuuril ja advokaadibürool, kelle ma palkasin ja kellel ma palusin appi tulla, et see sasipundar lahti harutada! Ma arvan, et kohe-kohe varsti ei moodustata siin komisjone ega mingeid muid asjandusi, vaid saab teoks kriminaalkuriteo paljastamine ja me saame teada, mis toimub teatavates meditsiinasutustes, kus on elutähtsad osakonnad. Me vajame sünnitusosakondi, me

vajame nina-, kurgu- ja kõrvaarste, naistearste ja meestearste, ükskõik mis arste. Ilma terve kodanikkonnata pole mõtet riiki ehitada. Aitäh ja jõudu-jaksu meile!

17:51 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud kolleegid Peeter, Toomas ja Märt ning loodetavasti kümned kolleegid ekraanide ees, tänane istung on lõppenud. Kohtume homme kell 10 hommikul.

Istungi lõpp kell 17.52.